

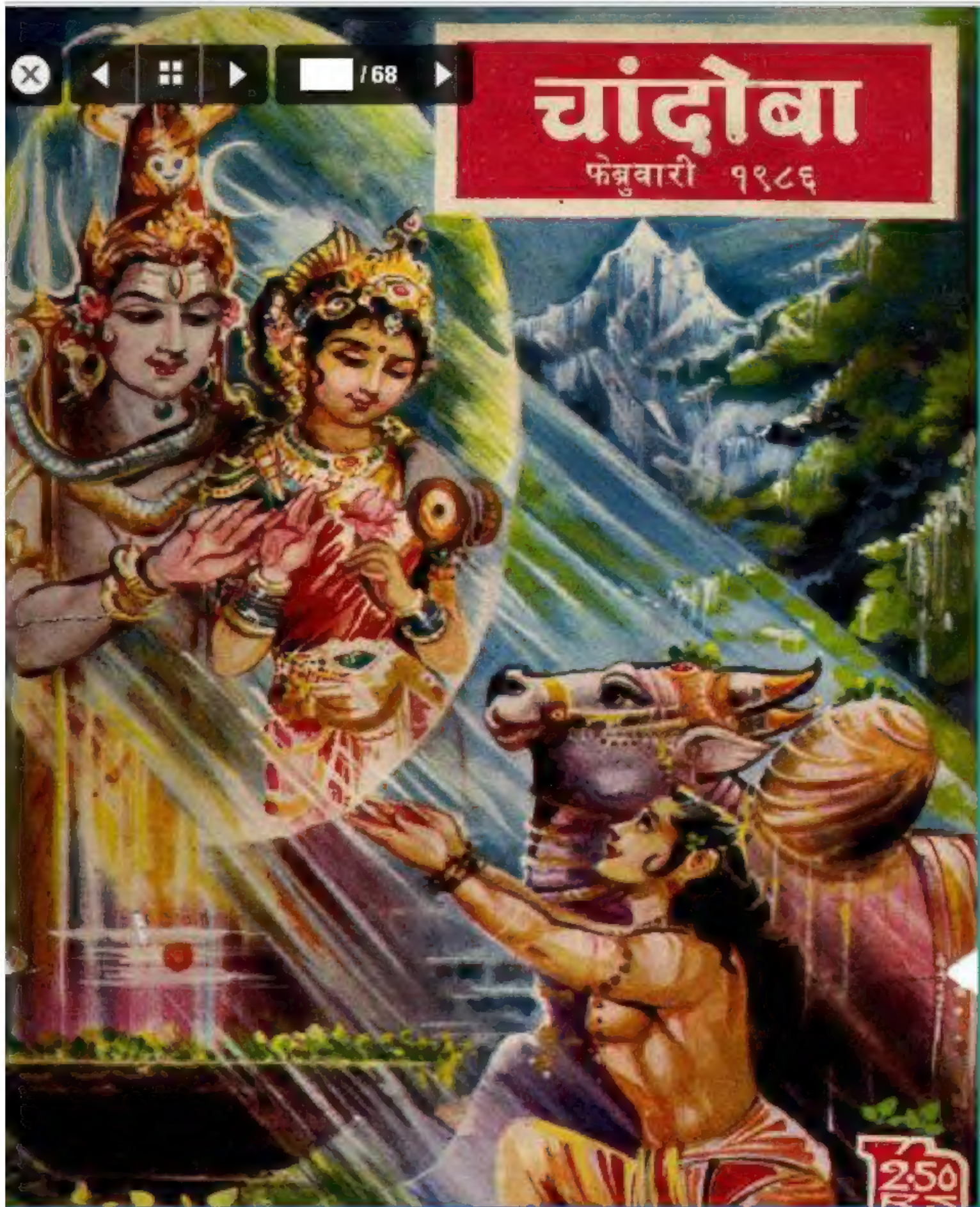

/ 68

चांदोबा

फेब्रुवारी १९८६

2.50

गोल्ड्या-टॉफीचा राजा
सुखीसुखीत देई तुम्हा दुधाच्या स्वादाची राजा !

कॅरॅमिलक

मधुर, मलईदार दुधा आणि सोबेरी
कॅरॅमिल... पैसेवने टोकांची गोडी
जमवून बनवली स्वादिष्ट, नमू नम
मितक टॉफी!

पॅंरॅमिली स्वादमधुर मालिका
कॅरॅमिलक • ट्राय-सी • चॉकलेट
इन्वलेस • कोकनट फ्लेव • चॉकलेट
• कोकनट क्रीम • लॉन्गिरोफस
• गोल्डन बॉन बॉन

गोल्ड्या-टॉफीत 'कॅरॅमिल' धावले
९० हून अधिक टॉफीचे

चांदोबा

हंस्पापक : 'मक्याची'
हंस्पापक : मगिरेट्टी

मनुष्याचे चांगले व बार्डट गुणांचे कारण एकच असू
शकत नाही. कारण एकाच तऱ्हेच्या कापडापध्मे
वावरलेल्या काही माणसांचे स्वभाव चांगले असतात
अगर बार्डटही असतात. त्याचे उदाहरण आपल्याला
“पतन” ह्या गोष्टीत वाचायला मिळेल. त्याच
बरोबर ‘माहसीसत्यपाल’ ही गोष्ट वाचा.

अमर बाणी

उद्धरणसो बंन, मध्यमः समुपेक्षते,

बजवस्तु कुते जातः, पातकत्वचिन्तं कुतम् ॥

[उत्तम स्वभावाचा मनुष्य आपल्या बंभाची उन्नति करतो,
मध्यम स्वभावाचा मनुष्य आपल्या बंभाविषयी कसलाही विचार
करीत नाही. अमर स्वभावाचा माणूस आपल्या बंभाचा
सम्यक्ताम करतो.]

कवः ३५ खेडबारी १९८६ संकः ८
एक प्रतः २-५० :: बाविक बरोणीः १०-००

"असे सफाईने झेल घ्यायचे तर डोळ्यात तेल घालून तयार राहायला हवं. आणि म्हणून मी माझं मास्टोवा कधी सोडीत नाही!"

—सर्वोत्तम क्षेत्रावर के. श्रीकांत, आमला आक्षर्यकारक जपवईनरॉन कोलतान

"रेच सक्कळी पहिल्या प्रथम मी एक कवभर परमप्राप्त क्वॅकट मरलेला केले मॉल्ट, ज्ञाने मावडेबा मुच, मळून कोको आणि सख्खा यांची सारी पौष्टिकता ज्ञाने परमप्राप्त आहे असे मास्टोवा हे एकमेव पेन. उच्च, क्रीडांगणावर आणि मावडेबा इतर कायसाठी आवश्यक असलेले आरोग्य, ताकद आणि चैतन्य सगळे त्यातून मिळते. रेच येनरा मास्टोवा प्या आणि शुभचिन्हाचा प्या मिळेल!"

आरोग्य, ताकद आणि चैतन्य यांचा संगम—विजयाचा उगम.

बांदोबताल

उजवत्या तळकदद्या

प्रहमंडळातून उडणाऱ्या तळकदद्या (उडणाऱ्या वस्तु) मानाऱ्या काही वस्तु वृष्णी जवळ येत आहेत का? परंतु आपल्याला हि शीत बदामपर्यंत निश्चितपणे सांगता येत नाही. तरी पुढार अमेरिकेतील एल्विन किस्टलचे जे म्हणणे आहे की अन्धकाराची उजवारी वस्तु नेहमी तेथे विसण्यात येते. ह्या वस्तुचे नाव शोधकाचे कणकलेले असेल व ती आपल्या कोव-ताली येथेच आढळी निर्माण करते त्याकारणामुळे आपण त्याचा कोटोही काय वाचत नाही.

सोलार तरिह्या द्वारे बासवारी बोट

जपानच्या निवहोरी नावाच्या एका नावाकडले प्रथमतः सुर्वोच्या यकितवर बासवारीचा नावेत वस्तु प्रकाश मंडळावर पार केला. होनोबुन थासून ६,२०० किमीटर दूरवर असलेल्या बिचिबिमा च्या भागाह बासवारी एल्विन ६५ दिवस लागते.

एशियातिस सर्वात मोठा पुल

एशियातील सर्वात मोठा व जगातील सर्वात तिसरा ब्रजर येणारा हा पुल सध्या यकितयंत निर्माण केला आहे. १३.५ किलोमीटर लांबीचा हा पुल उत्तर चेनाब राज्याला मुख्य भुवंडाशी जोडला जातो.

तुम्हांला माहित आहे का?

१. जगात सर्वात मोठी कुडाची प्रतिमा कोठे आहे?
२. बुडाचे दात सुरक्षित ठेकलेसे देऊळ कोठे आहे?
३. "कुडी सुयामोवती फिरते" हा सिद्धान्त जरा वाचून देण्याचा कामाच्ये चायिक
४. अंधविश्वास ठेवून लोकानी कोबला वैद्यानिकाला अपराधी बनवण्याचा प्रयत्न केला?
५. बिलियम विसवर फोस नावाच्या मानवता वादीने कोबला हेतूने कायकेले?
६. एशियातिस कोबला वैद्यात सिद्धान्त लोक आस्त खंयने रहातात?

अंगारक

पुराण काळात अंगारक भावस्था एक राक्षस रज्जुत होता. त्याने अनेक राज्यांचे विरुद्ध तैचीर राजमहालातील अनेक स्त्रियांचे अपहरण केले. व कोणता एका सांवबरण्या अंगवातीस मध्य भागतील गुरूमध्ये बंदी केले.

त्याच सुमारास उज्जयिनीचा सुप्रसिद्ध महासेन ह्याने पराशरिणीची चोर तपस्वनी करून बराचसा कपडे एक तत्स प्राप्त केले होते.

एकादा महासेन शिकारी निमित्ताने अंगलात येलेला असतांना एका वस्त्राला त्यांची वाट बघवून त्यांचा रंग उजळवला. ते पाहून महासेनला अचानक वाढले. त्याने एकाचाने उन्नी सारसी अस्त्रालावर बाण बोडला परंतु अनेक बाण सोडूनही अस्त्राला जखमी झाले नाही. पळून येले.

महासेनने संभ्यावळपर्वत त्या अस्त्रालाचा मोठ काढला. व शेवटी एका बुहेत पोहोचला. गुरूंच्या आत काही कुचबुच ऐकून तो काग बोन अण तेथेच बांधला.

“पिताजी, आपण जोपर्यंत अस्त्रालाच्याने रक्षाता तो पर्यंत कोणीही तुमची हानी करू शकणार नाही. परंतु आपली काही काळाने तुम्ही स्वतःला कसे काय वाचवू शकाल.” एकाचे बाईच्या आवाजात विचरले.

“तुला काळजी करण्याचे काही कारण नाही. कारण कोणत्याही वस्त्रांचा माझ्यावर काहीही परिणाम होणार नाही कारण हे गरिब वगडाचे आहे. माझा उजवा हात फक्त वसुधेशिव आहे. त्यामुळे मी फक्त त्यावर एखांचे कडब घाललेले आहे.” अंगारकाने उत्तर देऊ म्हटले.

तेव्हा महासेनाला सकाळ होईपर्यंत तेथेच बैठ काढला व पहाटे अंगारक जेव्हा बुहेच्या बाहेर पडला तेव्हा संधी साधून त्याने त्याच्या उजव्या हातावर वार करून तो कापून टाकला तो कापल्या बरोबर राक्षस मरण पावला.

ह्यानंतर महासेनने सर्व राजकुमारींना बंदीबाधातून मुक्त केले. व अंगारकच्या मुंदर मुनीबरीवर लग्न केले.

विनाशकार विपक्षित बुद्धी

अखंडी पर्वताच्या खवळ कृष्णचंद्र नावाच्या

गुरूचा आश्रम होता ते आपल्या पाठ-शाळेत अनेक विद्यांचे शिक्षण देत. त्या शुकुली सर्व तऱ्हेचे शिक्षण संपादन केले होते. ते स्वभाषानी अत्यंत उदार होते. त्यांच्याकडे शिक्षण घेण्याकरीता आजू-बाजूच्या वेष्टातून अनेक निष्ठाची येत असत.

एके विषयी संख्याकाळी आश्रमाच्या जवळच्या वडाच्या झाडापाशी गडबड चाललेली पाहून कृष्णचंद्र तेथे गेले. तेव्हा एका विद्यार्थ्याला इतर जीवजन्म रागावून दम भरत होते. ते पाहून त्यांनी विद्यार्थ्यांना रागावण्याचे कारण विचारले.

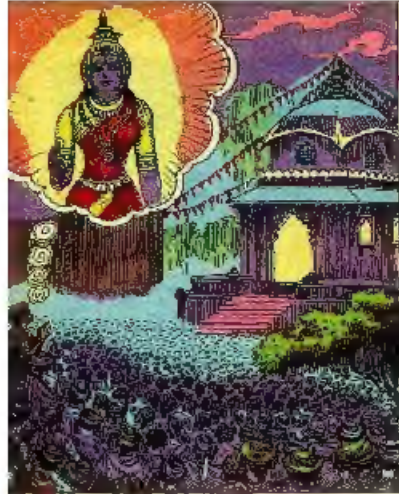
एका मुलाने पुढे होत म्हटले—“गुरू-देव, आम्ही झाडाचे आंबे तोडून लपवून ठेवतो. ते हा रोज बोरून खातो. आम्ही त्याला सांगितले की आमच्याकडे मागून

घे. परंतु त्याने एकदाही ऐकले नाही. व नेहमी अशीच चोरी करतो.

कृष्णचंद्रांनी त्या अपराधी मुलाकडे पाहिले तो जमिनीकडे मान झाली घालून स्थिर नजरेने पहात होता. बाचार्यांनी सर्वांना आपल्या बरोबर आश्रमात येण्याची आज्ञा केली. सर्वजण मानपात येऊन असल्यानंतर आचार्यांनी सर्वांना उद्देशून म्हटले—“निसर्गतः अत्यंत संचल अस पाणी आहे. त्याला थोडी उरी संधी मिळाली तरी ते पाणी वाहून जाण्याचा प्रयत्न करते मनुष्याचे पतन सुद्धा काहीसे असेच आहे. एकदा मानसाचे मन काहीसे दुर्बल झाले तर ते नाशकारणीभूत होते.

जाणि त्याचा संपूर्ण नाश होण्यास वास्तू काळ लागत नाही. ह्याचे उदाहरण म्हणून तुम्हांला मी श्वाभल नावाच्या मुलाची गोष्ट सांगतो.

व्यामल ज्ञात्याच अत्यंत दुषार व गुणवान होता. त्याच्या आईवडिलांनी व इतर मोठ्या माणसांनी त्याला बांगले उपदेश दिले परंतु त्याचा काही उपयोग झाला नाही. तो अस्मत् सोडून मुलांच्या बरोबर मदकण्यात वेळ घालवे. हळूहळू त्याला छोट्यामोठ्या चोऱ्या करण्याची मुद्दा सलग सांगली.

व्यामल रहात असलेल्या वेशाच्या राजाची देवावर अत्यंत श्रद्धा भक्ति होती. त्याने वास्तोनात पेसा लावून ठेवून तेथे एक देवीचे वेळळ बांधवले होते. ते पूर्ण संगमरवर दंडडात बांधवले होते. त्या देवीकरीता त्याने अनेक सोन्याचे मोत्याचे

अलंकार बनवले. त्यात एक रत्नहार अत्यंत भौत्यवान होता. त्या हाराच्या मध्यभागी एक अमृत्यरत्न पसवले होते. त्याची किंमत अनेक कोटी रुपये होती. आणि असा सर्वत्र गवगवा होता की, त्या रत्नामुळे त्या देशाचे नेहमी कल्याण होई.

वरुषी नवरात्रीत नऊ दिवस वेनीचा उत्सव अत्यंत भक्तिपूर्वक आनंद सोहळापाठ केला जात असे. त्या करीता अनेक देशांचे राजा, प्रधान, प्रमुख मंत्री व गावकरी तेथे जमत असत.

एकदा उत्सवाचे वेळी शेजार देशचा राजा कालनाथ तेथे आला असतांना त्यांची दृष्टी त्या रत्नहाराकडे गेली. तो एकदम आश्चर्यचकित झाला. त्याला त्या हिऱ्यांची किंमत काय असावी ह्याचा आपोआप अंदाज लागला.

उत्सव समाप्ती नंतर कालनाथ आपल्या देशात परत गेला. काही दिवसाने त्याने आपल्या गुप्तचरांपैकी प्रमुखाला ही हार चोरून आणण्यासाठी पाठविले. कालनाथच्या बजिंसांच्या प्रत्येकनाला बळी पडून त्याने तो हार चोरून आणण्यास संमती दर्शविली. तो आपल्या घरातून बाहेर पडून शेजार देशात निघाला व तेथील वेनीच्या देवळात पोहोचला त्याने तेथील पुजाऱ्याला बक्षिःसाठी अमिष दाखवून आपल्याकडे वळविले

तेव्हा पुजाऱ्याने त्याला हार चोरून नेण्याच्या बाबतीत मदत करण्याचे आश्वासन दिले.

दोघांनी हुतच्या दिवशी तो हार चोरण्याचा निश्चय घेऊन गेला. बरोबर त्याच भुमारास रात्री उगिरापर्यंत श्यामल आपल्या मित्रांच्या बरोबर भपाटप्या करीत घरी परतत होता. नेमकी त्यावेळी त्याला उद्धान लागली त्यामुळे पाणी पिण्याकरीता देवळापाशी बांबलस. तेव्हा त्याला पुजारी व गुप्तहेर तेथून बाहेर पडताना दिसले. श्यामलला समजेना की, अच्यारानी हे दोघे इथे काय करीत असावेत.

पुजाऱ्याबद्दल श्यामलामनात शंका निर्माण होऊ लागली. त्यामुळे तो झटपटात देवळात शिरला व एका खांबाबाज जाऊन लपून

राहिला. थोड्या वेळाने पुजारी देवळात शिरला व देवळाच्या गाभाऱ्याचे द्वार उघडून आत गेला. त्याच्या पाठीमाग त्याला न पळू देता श्यामलसुद्धा आत घुसला व त्याच्या पाठीमागे उभे राहून त्याने पुजाऱ्याला प्रश्न केला—“गुरुजी, ह्यावेळी तुम्ही इथे काय करता आहात ?”

पुजारी एकदम घाबरला व त्याच्या हातून वेडीच्या गळघातलेल रत्नहार खाली पडला. श्यामलने ती रत्नहार उचलून स्वतःच्या हातात घेत म्हटले—“गुरुजी, घाबरू नका ! तुम्हाला हा रत्नहार हवा आहे का ? तुमच्या बरोबर आलेली ती व्यक्ती कोण आहे ?”

पुजाऱ्याने घबरेली सर्व हकिगत त्याला सांगितली. श्यामलने ती रत्नहार पारखीत

त्याला म्हटले—“पुजारी हा हार कोष्या परदेशी माणसास देऊन टाकून संपत्ती मिळविण्याची अपेक्षा ठेवण्यापेक्षा जर का तो आपणच ठेऊन घेतला तर काय बांगले होणार नाही कां?”

पुत्रान्याने सुधीने त्याच्या म्हणण्याला होकार दिला. ह्यानंतर जोशानी तो हार घेऊन देवळाच्या दाराला कुलूप लावले. नंतर बाहेर येऊन तेथे प्हारा देणाऱ्या गुरवाच्या डोक्यावर त्यांनी काठीने प्रहार केला, तेव्हा ती गुरव कोळमडून खाली पडला. तेवढ्यात पुत्रान्याने देवळाच्या गाभाऱ्याच्या किल्ल्या त्याच्यापाशी टाकल्या व ते दोघे तेथून पसार झाले. व गावा-

बाहेर निघून गेले. गावाची सगळी पार केल्यानंतर दोघांच्याही मनांत तो हार स्वतः घेण्याची लालसा उत्पन्न झाली. दुसऱ्या दिवशी बुपारपर्यंत ते दोघे एका जंगलात येऊन पोहोचले. वाटेतून येताना त्यांनी एका धर्मशास्त्रज्ञातून थोडे खाण्याचे पदार्थ बरोबर घेतले होते. ते त्यांनी एका सावलीच्या झाडाखाली बसून खाऊन घेतले. परंतु त्यापूर्वी त्यांनी एक-मेकांला डोळा चुकवून त्या खाण्याच्या पदार्थांमध्ये विष कालवून ठेवले होते. त्यामुळे ते खाता क्षणी दोघेजण मरण पावले.

ह्यानंतर कृष्णचंद्र आपल्या शिष्यांना म्हणाले—“स्यामल आणि पुजारी जात्याच स्वभावाने वाईट नव्हते. परंतु त्यांच्या मनांमध्ये अग्निक भाकेल्या अमिकाधेमुळे त्यांचा सर्वनाश झाला.

सर्व शिष्य अश्रू भरल्या डोळ्यांनी तेथे उठून उभे राहिले. चोरी करणारा विद्याधी जोडे पुस्तक कृष्णचंद्रांना नमस्कार करीत म्हणाला—“गुरुवर्ये, मी माझ्या नाशाने कारण समजू शकतो. आता मापुढे मी असले कोणतेही काम करणार नाही.

शिष्य निघून गेल्यानंतर कृष्णचंद्र आत बसून बेले. तेव्हा त्यांची पत्नी रोडे पुकीत त्यांना म्हणाली—“तो विद्याधी तर सुधारला परंतु स्यामल व पुजारी मात्र दुर्दैवी निघाले.

कृष्णचंद्र हसून तिला म्हणाले—“पुजारी तर खरोखरी अज्ञानी निघाला परंतु स्यामल मात्र नाही.

“बहो हे काय तुम्हीं सांगता आहात?” त्यांची पत्नी विस्मयाने म्हणाली.

“स्यामल त्यावेळी मेला नाही परंतु बार्धक्यामुळे पुजारी ताबडतोब मरून गेला परंतु स्यामल जिवन मरणाच्या वाटेवर लडफडत राहिला. त्यावेळी आयुर्वेदाचे एक महापंडीत तेथून जात होते त्यांनी स्यामलला बाबविले. व त्यांची सर्व गोष्ट ऐकल्यानंतर सुद्धा त्यांनी त्याची घुगा केल्या शिवाय त्याला ज्ञानदान दिले.” कृष्णचंद्र म्हणाले.

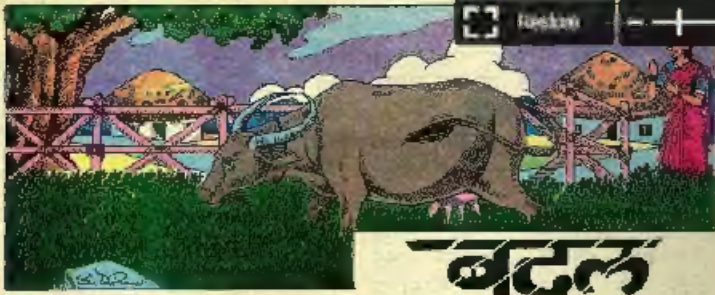
“एका दिवसाच्या बात स्यामलला दोन मुलंला सामोरे जावे लागले. पूर्व-जन्मीच्या पापांचे प्रायश्चित्त त्याला आता भोगावे लागले ते त्याला अनुसरून होते.” कृष्णचंद्राच्या पत्नीने त्यांना सांगितले.

“स्यामल त्याचे प्रायश्चित्त मिळाले आहे. त्यांनी स्यामलला त्यांचा शिष्य बनवले होते परंतु त्याला गुरुकुलात एक वर्षांपर्यंत न रहाण्याची शिक्षा दिली. व त्याला बाबसाजबळ असलेल्या अंधेरी गुरुेयध्ये एक वर्ष रहावे लागले. परंतु काही झाले तरी तो ज्ञात्या बुद्धीमान होता. त्यामुळे त्यांनी त्या गुरुवर्याकडे ज्ञानार्जन प्राप्त करून घेणे तो कृष्णचंद्र बनला.

“काव! तुम्हीच स्यामल आहात?” कृष्णचंद्राच्या पत्नीने आश्चर्यचकित होत विचारले नंतर म्हटले—“मग तो रत्नहार कोठे गेला?”

तो तर तेव्हांच राजापाशी पोहोचवला गेला. आमच्या गुरुंच्या रूपेमुळे राजाच्या शिक्षेपासून माफी मुक्तता झाली. पाण्याच्या गतीप्रमाणे वहात जाणाऱ्या मला माझ्या गुरु-देवांनी यशाच्या शिखरापर्यंत नेऊन सोडले. अशा प्रकारे मला त्याने पुनर्जन्म मिळवून दिला. त्यांचा शिष्य होण्याचे भाग्य मला लाभले कृष्णचंद्रांनी विश्वास घेत म्हटले.

बदल

गजपतीनगरात गोकुलदास व गौरी गावाचे जोडपे रहात होते. गोकुलदास गावातल्या जैसात सजुरीचे काम करीत असे परंतु गौरी काही कामधंदा करीत नसे. परंतु दिवसभर आजूबाजूच्या वायकांबरोबर फुकटच भंडेण तंदा मात्र ओढवून घेत असे. दुसऱ्यांच्या कामाना नावे ठेवी व त्यांना शिवागाळ करे.

वायकोच्या जशा घमंडी स्वभावाला गावरून तो तिच्या अखेर काहीच बोलत नसे.

एके दिवशी गौरीच्या म्हुशीगी शेजाऱ्यांच्या बराच्या पारसवारी जाऊन त्यांचा काबळंका भाजीपाळा सर्व खाऊन टाकला. त्यामुळे शेजाऱ्यांचे वरेव नुकसान झाले. परंतु शिवागाळीला गावरून जाऊन त्यांनी गप्प दहाफेच पत्करले. परंतु शेजाऱ्यांनी मनमन तिथेच केला की ह्यांगोष्टीचा गौरीला वांगळा वडा शिक-

विला पाहिजे. त्यामुळे त्यांनी त्यांच्या पत्स-दारी काही विषारी झाडे लावून टाकली.

काही दिवसांनी ती झाडे पाहून गौरीच्या मनांत पुन्हां आपल्या म्हुशी कोडण्याची इच्छा निर्माण झाली. तीस बाहिर नव्हते की ती विषारी आहेत. त्यामुळे तिने पुन्हां आपली म्हुस त्यांच्या पारसवारी सोडली. शेजारी रंगनाथच्या कल्पवृक्षाने ती झाडे छाऊन तिची म्हुस मरण पावली.

बोन खेर दुध देणारी म्हुस नेल्याच्या दुःखाने गौरी आपल्या कबळ्याला म्हुशाळी- "आता आपण काही ह्या गावात राहू नसे. आपण सुखाने जगत जसलेले लोकांना पहावत नाही ते आपला द्वेष करतात. त्यामुळेच आपला म्हुशीवर कोणी बरी करणी करून तिला मारून टाकली.

"अग, जे व्हायचे झाले आता उगाच जागा करून घेण्यात काय फायदा?"

गोकुलदास सात स्वरात तिला म्हुशाळा. ते ऐकून तिच्या जास्तच संताप गेल्या ती म्हुशाळी- "हे काय गांव आहे कां स्मधान ! उद्या सकाळीच आपण माझ्या माहेरच्या गावी जाऊ तेथे तुम्हांला नक्कीच काहीतरी काम मिळेल.

गोकुल आपल्या वायकोचे म्हुणचें डाबलू शकला नाही. त्यामुळे दुसऱ्या दिवशी दोघे नवरावायको रामपुर गावात जायला निघाले. ते दोघे गावच्या तळवापाशी येऊन पोहोचले नाहीत तितक्यात त्यांच्या वाक्या रसाकांत भासेमारी त्यांचा तळवा-कांठी भासे पकडीत जससांगा दिसला. तो खावेळी गळाचा मासा हाताने काढून टोपलीत टाकीत होता.

गौरीला ते दृश्य पाहून आश्चर्य वाटले ती आश्चर्याने तोंडात जोट धाळीत म्हुशाळी खरे तर होन्ही हाताने पेसा कमावण्याचा हाच एक उपाय दिसतो आहे. ह्या रंगनाथ तर ऐवचा प्रमाणे तळवाकांठी बसून भासे म्हुशीत पकडून आपल्याला वाटेल त्या किम-तीला विकतो व पेसा कमावतो पाहू तरी तो माझाच काय किमत सांगतो." असे म्हुणत गौरीने अटक्यात टोपलीत हात धरतला.

त्या टोपलीत माशांच्या बरोबर काही खेकडे सुद्धा होते. त्यातील एक खेकड्याने गौरीच्या बोटावर कडकडून दंश केला.

त्या वेवनेने ती विव्ळू लागली. व चिबून म्हुशाळी- "अरे रंगनाथ, तू कसला रे भासेमारी ! माझे व खेकडे काय एकाच टोपलीत ठेवतात." असे म्हुणत त्याला शिवा हासडू लागली.

भासेमारी रंगनाथ तीं शांत होईपर्यंत गप्प राहिला. नंतर म्हुशाळा- "तारी, हे खेकडे व भासे ह्या तळवातूनच निघाले आहेत. जसे हे पाण्यात एकच राहीले होते तसेच ह्या टोपलीत वण आहेत. तू सुण्या माशांच्या गप्पा सोड ह्या खेकड्याने तर माझ्या बोटाचा चांगलाच लुकसा पाडला." गौरीने सजरीच्या सुरात म्हुटले.

Restore

127

रंगनाथ स्मित करीत म्हणाला-
"कुसुमना उगाच टोकरीत राहून भांडण
उकळून काढण्याची काहीना बाईत खोडच
वसते. खेकडे पण काहीसे असाच स्वभावाचे
असतात. ते पाण्यात राहो अगर गाण्या
बाहेर रशांचा गुण बदलत नाही.

खरे म्हणायचे तर गोकुळला हे नांव
सोडून जायचे अजिबात मनात नव्हते
त्यामुळे त्याने आपल्या बायकोला समजावत
म्हटले-"अग, रंगनाथ जे काय सांगतो
त्यात काहीतरी तथ्य आहे. हो काय म्हणतो
त्याचा जय तुला समजतो ना! खेकड्यां-
सारखा आपला पण स्वभाव जो पर्यंत बदलत
नाही तो पर्यंत आपण कोणत्याही नांवी
गेलो यज्ञस्तीनगरला किंवा रामपुरला तरी
तेथील लोक आपला द्वेष करतील. तू त्या
खेकड्याला उगाच दिवसेंदिवस म्हणूनच
त्याने तुला डंढ मारला हे तर खरे ना!"

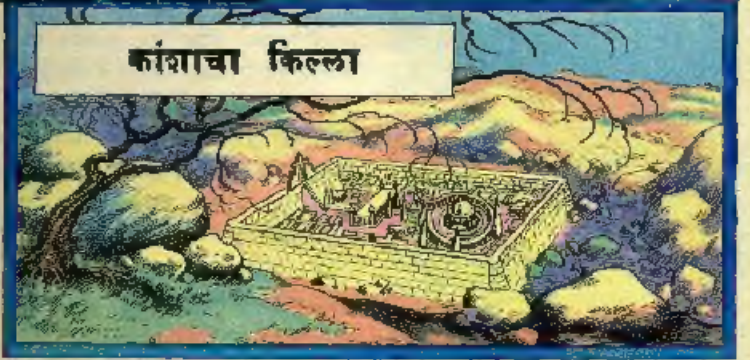
"हीन हो तसेच? पण माझ्या बोटाच्या
वेळुना काही कमी होत नाहीत ना! त्याचे
काद." गौरी म्हणाली.

"तर मग, मी सांगतो ते लक्षापूर्वक ऐक.
त्या रंगनाथच्या म्हणण्याचा बरो होता.
आपण चांगले चांगली की सारे जग आपो-
आपच चांगले चांगले. ह्या गावात आपण
इतके बघे रहात आलो. परंतु भांडणलंढ्या
शिवाम एक विषय तरी गेला का? असे
असतांना आपण दुसऱ्या कोणत्याही भावात
गेले तरी शांततापूर्वक राहू शकत
नाही. बगळ्यात आपण आपला स्वभाव
बदलला पाहिजे काय मान्य आहे का?"

गोकुळवासने समजूतीच्या स्वरात विचारले.
गौरी थोडे थांबून म्हणाली-"बरे तर
मग आपण आपल्या गामीन करत जाऊं या!
खेकडा प्राणी आहे. त्यामुळे त्याला त्याचे
गुण बदलता येणें शक्य नाही. परंतु मी तर
मनुष्य आहे त्यामुळे मी माझ्या स्वभावात
बदल करून यापुढे सर्वांशी प्रेमळपणाचा
व्यवहार करेन.

आपल्या बायकोच्या स्वभावात बदलेला
करक पाहून गोकुळला अत्यानंद झाला
त्याचा आनंद गंधनात भावेनासा झाला.

कांशाचा किल्ला

[१४]

[चंद्रवर्मा सोपडीपाशी पोहोचला. त्याची एका म्हाताऱ्याची भेट झाली. म्हाताऱ्याला
तो राज्यातील एका पक्षाचा बरो सदस्य. पण खरे सत्यज्ञानावर त्याने स्वतःचकळ
कांशाच्या किल्ल्यापाशी जाणाऱ्या मार्गाचा नकाशा असल्याचे सांगितले. तेथेचचात
सैनिक जाऊ. त्यांना पाहून म्हातारा पळून गेला. संतर-]

चंद्रवर्मा सोपडीपाशी बाहेर पडतांना

पाहून सैनिकांना आपणच वाटले.

त्यांना तो म्हाताराच फक्त ठाऊक होता.

त्यांना वाटले होते की बऱ्याच दिवसाने

म्हातारा आपता हाती सापडला. बाता

त्याला बंदी करून नेऊन राजासमोर उभे

केले की, राजा आपल्याला खूप सारे धन

वेईल. परंतु तेथे चंद्रवर्माला पाहून त्यांची

घोर निराशा झाली. "तू कोण आहेस?

तो म्हातारा कुठे गेला?" त्या

सैनिकांच्या सरदाराने तलवार उपसून डोळे

फाडफाडून त्याच्याकडे पाहत विचारले.

"तुम्ही ज्या म्हाताऱ्याबद्दल चौकशी

करीत आहात ना! त्याविषयी मला

समजले पाहिजे." चंद्रवर्माने स्वतःची

तलवार बाहेर खेचीत म्हटले.

चंद्रवर्माचा निर्भयपणा ब त्यांची

घोर निराशा झाली. "तू कोण आहेस?

म्यानेचून तलवार काढण्याची डब

पाहून सैनिकांना सरकार लष्कर बकिल होऊन गेला. ते पाहून चंद्रवर्माने जवळ जात विचारले—“मला सांगा, तुम्ही कोणत्या राज्याचे सैनिक आहात. मला पकडून माझा अंत करण्याचा जर प्रयत्न केलात तर तो तुमच्या विनाशासच कारण होईल. माझ्या पाठीमागे माझे रक्षण करणारी हि झोपडीची दारे आहेत. इथे राहून तुम्हीं माझ्याशी लढू शकत नाहीत त्यामुळे पाहिजे तर एक एक करून तुम्ही माझ्याशी लढा. हा घ्या माझ्या तलवारीचा दार वाचवा.” असे म्हणत चंद्रवर्माने एक पाऊस पुढे टाकले.

सैनिकांच्या सरदाराला मनोमन वाटू लागले की, चंद्रवर्माने म्हणतो ते सारे आहे. आपण त्यातून एकमेकांना त्याच्याशी लढा दिला तर तो एकेकाला माझ्या यमलोकात पाठवून देईल. त्याची हत्येसाठीची सैद्यी पाहिजे तर तो एक कुशल योद्धा असावा असे दिसते.

“सरकार, आपण एक कुशल योद्धा असावात असे वाटते. मी सुद्धा एक योद्धा आहे. तेव्हा हे विनाकारण युद्ध कशा करीता. मी माझ्या राज्याच्या आज्ञेने या जंगलात एका म्हाताऱ्याच्या बोधाकरीता भटकत आहे. परंतु अचानक आपली भेट झाली. जता ये झाले ते झाले. आपण आपापल्या बाटेने गिणून जाऊ. असे समजूती वासल सरकार चंद्रवर्माना म्हणाला.

आपल्या कर्तव्यासाठी मनोमन चंद्रवर्माने प्रसन्न झाला. परंतु बरवर त्याने डोंगीपणाने त्यांना विचारले—“काय हो तुमचा राजा कोण ?”

“काय ! आपल्याला आमच्या राजाचे नाव सुद्धा माहित नाही ? मला तर अचंबा वाटतो आहे. तुम्ही ज्या सीमेवर उभे आहात त्या राजाचे नावही तुम्हांला माहित नाही !” सरदाराने त्याला विचारले.

सरदाराचे बोलणे ऐकून चंद्रवर्माना हसू आले हो म्हणाला—“मी राज्य, राज्याच्या सीमा व राजांची मांवे लक्षात ठेवणे हे कधीचच विसरून गेलो आहे. आमच्या गुरुदेवनी त्यांच्या मृत्युपूर्वी मला एका राजाला भेटण्याची विनंती केली होती. त्या राजाचे नांव आहे “शिवसिंह” त्यांना भेटण्याच्या इच्छेने मी पूर्ण भारताच्या ह्या टोकांपासून त्या टोकांपर्यंत प्रवास करीत आहे. मने तुमची भेट झाली. जता तुम्ही आपल्या बाटेने जाऊ शकता.” असे म्हणत चंद्रवर्माने भटक्यात बळख.

चंद्रवर्माने बोलणे ऐकून सैनिक व त्यांचा सरदार नक्क झाले. पालीमाने बळून सोवडीत आपल्या नाटक करव्याच्या चंद्रवर्माना अवगत सरदार म्हणाला—“सरकार आपण तर कोणी महापुरुष वाटला आपल्या गुरुदेवनी आपल्याला ज्या राजाला भेटण्याची आज्ञा केली आहे. तो राजा शिवसिंह ह्याच देशाचा राजा आहे.”

चंद्रवर्माने आश्चर्य प्रकट करीत म्हटले—“अरे वा, मी धन्य झालो म्हणायचे धन्य आहे मी. कित्येक वर्षांनंतर माझे काम सफल झाले. मी तर असा निवार करून बकलो होवो की गुंफेची सांगितलेले काम पूर्ण होत नाही. जताच्या जता मला राजाचे नाव नव्हतं म्हणजे आहे !”

सैनिकांच्या सरदारांनी आपल्या अनुचरांकडे धणनर नजर टाकीत दुसऱ्यालाही चंद्रवर्माने शकेलीर नजरेने पहात विचारले—“गुरुदेवानी आमच्या राजाचे दर्शन करण्याकरीता आपल्याला कशाला सांगितले आहे ?”

“ते एक अवभूत रहस्य आहे. गंधर्व रहस्यापेक्षा गुप्त आहे !” असे म्हणत चंद्रवर्माने आकाशाकडे नजर टाकली व मान वर करीत उच्च स्वराने म्हणाला—“अरे वा ! काश्चात कित्त्वा ! जता मू माझ्या बुडीत आला आहेस हं ?”

“कांताचा कित्त्वा ! मान ऐकतान मज्जातला मज्जाकर विस्मय जात होताच !”

चंद्रवर्माने आपला डावा तळहात उचलून त्यात पाहिल्या सारखे केले व म्हणाला—
“हो, माता मला कळले तुमच्या राजाचा अशी शंका आहे की, त्या म्हातान्याचकडे कांशाच्या किल्ल्यापर्यंत जाणाऱ्या मार्गाचा पुरावा आहे. व म्हाताऱ्याचा मुलगा नेवळ तुमच्या राजाच्या सुरंगाला आहे. मी म्हणतो ते सरे आहे ना! तुमचा राजा पण किती भोळा आहे?”
सैनिकांच्या सरदाराने दगडवर चंद्रवर्माच्या तळहाताकडे पाहिले आणि म्हटले—
“महाशय, आपण तर सर्वज्ञच दिसता. आपल्या तळहातावर हे लिहीलेले आहे काय? हे तर आश्चर्य म्हणावयाचे.”

“आश्चर्य! ते कोणाला तुम्हांला की मला!” असे म्हणत चंद्रवर्माने सरदाराकडे रोखून पहात म्हटले—
“तुम्ही तांबड-तोख इथून निघून जाऊन त्या डोंगराच्या पाठीमागे जाऊन बाशी वाट धरून मी काही वेळातच तिचे येऊन तुम्हांला भेटतो. त्यानंतर आपण सर्वमिलून तुमच्या राजाचा भेटण्यास जाऊ.”

सरदाराला त्याचे बोलणे विचित्र वाटले तो अगम्य पडला की, चंद्रवर्माला काही अपूर्व शक्ति मिळाल्या असाव्यात. तो होय! आपण तसेच करू म्हणत आपल्या साथीवारासह त्या डोंगराच्या पाठीमागे

निघून गेला. ते जेव्हां दृष्टीपायातून नाहीसे झाले तेव्हा तांबडतोच चंद्रवर्मा शाडी बबळ घेता व म्हणाला—
“जावपंत, तू कुठे वाहेस? मी सर्व भोष्टीची चौकशी केली. नेवळवर काही संकट नाही आणि तो अगदी सुरक्षित आहे.

ती हांक ऐकताच म्हातारा जंगलगीने झाडाच्या बुंध्या पाठीमागून बाहेर आला चंद्रवर्माच्या समोर बसून म्हणाला—
“काय रे बाबा, हा जाववन्त कोण आहे?”

“तुम्हीच जाववन्त आहांत हो! तुम्हांला म्हाताऱ्या म्हणजे बरोबर दिसत नाही ना! म्हणून मीच हे नाव सुचवून तुम्हांला त्या नावाने हांक मारले. मी शिवसिंह यांच्या कडे जात आहे. तुमच्या मुलाचा लवकरच सोडवून घेऊन येईन. आणि कांशाच्या किल्ल्याच्या संपत्तीमधील वाटा तुम्हाला मिळवून देण्याची योजना करीन. तेच पोहोचण्याच्या मार्गाचा नकाशा कुठे आहे?” चंद्रवर्मा विचारले.

“तुझा बोलण्यावर मी किती विश्वास ठेवायचा?” हाकाकुळ होत म्हातान्याने विचारले.

“विश्वास न ठेऊन तू काय करू शकतोस? विश्वास ठेवलास तर तुझे व तुझ्या मुलाने कल्याण होईल. जेव्हा मला हे कळले की शिचमेकडेच्या समुद्रकिनार्याकडे

कांशाच्या किल्ल्यात जाणाऱ्या मार्ग आहे. तेव्हा तेथे पोहोचण्याकरीता काही कठीण संकट येणार नाहीत समुद्राच्या कांठाकाठाने चालत तेथे पर्यंत पोहोचता देईल.” चंद्रवर्मा म्हणाला.

चंद्रवर्माना स्पष्टवक्तेपण पाहून म्हातारा चकित झाला. नंतर त्याने आपल्या अंगवस्त्रातून एक तारुपत्राची भेंडोळी बाहेर काढली व ती पंख्यासारखी गोलाकार फिरवित म्हणाला—
“चंद्रवर्मा, हा पहा कांशाच्या किल्ल्यापर्यंत जाणाऱ्या मार्गाचा नकाशा.”

चंद्रवर्माने काळजीपूर्वक नकाशा पाहिला त्यात डोंगर दऱ्याखोऱ्या नदीनाले अरण्या व

त्याने विचारले—
“महाशय, आपल्याला ह्या कांशाच्या किल्ल्याचे रहस्य कसेकस ठाऊक?”

“त्या कांशाच्या किल्ल्याविषयी समा-
चार फक्त मला व बाबाच्या मुलानेच माहित आहे. परंतु तुमच्या विचारण्याच्या वृत्ता-
वरून तुम्हांला पण त्याविषयी थोडीफार माहिती असावी असे वाटते आश्चर्य! अवभूत आहे!” असे म्हणत चंद्रवर्माने आपले बोलणे थांबवले.

“ह्याच आश्चर्य करण्यासारखे काय आहे? त्या कांशाच्या किल्ल्याचे रहस्य जाणून घेण्याकरीताच आम्ही त्या बलास म्हातान्याला ह्या जंगलात सोबत आहोत.” सैनिकांचा सरदार म्हणाला.

वाळवंटे स्पष्ट दिसत होती. समुद्राच्या किनाऱ्यावर एक उंच किल्ला स्पष्ट दिसत होता. त्या किल्ल्याच्या भिंतीच्या वर दिसणाऱ्या मोठमोठ्या महालावर चुन्नासारखे काहीतरी पसरलेले दिसत होते.

चंद्रवर्मा ते पाहून मनातून चावचान मंला. ते मनांतल्या मनात दाबत तो विचार करू लागला—'अरे बापरे! हि जंगले पहावे नदि नाले पार करून कोणी माणूस तेथ पोहोचू शकेल का?'

'हा कांसाच्या किल्ल्याला बाइया पुनंजापेकी एकाने कोणी तरी पाहिले आहे. मी तर म्हातारा झालो. नाहीतर मीच तेथे

जाऊन पोहोचलो असतो" म्हातारा म्हणाला.

म्हातार्याचे बोलणे ऐकून चंद्रवर्मा मंद हसत व म्हणाला—'ठिक आहे, हा नकाशा मला द्या. मी स्वतः कांसाच्या किल्ल्याच्या ओघाचे जातो. बरोबर तुमच्या मुलाच्या देवळाला मुळा बरोबर येऊन जाईन. तोंमर्थ तुम्ही ह्या शोपडीत आरामात राहू शकता. छत्रपुरच्या राजा शिर्षासिहा बरोबर सविस्तर बोलाचाली करून मी इथे परत येई तो परतची तुमची सर्व सोय करून देवतो.

म्हातार्याने थोड्या अगिच्छनेच आपल्या हातातील नकाशा त्याच्या हातात दिला व विचारले—'ह्यात काही दगाफटका तर नाही ना! ऐक जर म्हातार्याला धोका दिलास तर मोठे पाप लागेल तुला

मी तुम्हाला व तुमच्या मुलाला धोका देणार नाही' राजा शिर्षासिह मुळा जर सज्जन माणूस असला तर त्याला मुळा मी धोका देणार नाही, पण तो ससा पसला तर "

चंद्रवर्मा आपले बोलणे पुरे करत नाही तोच त्याला धोड्यांच्या सिकाळण्यावा मावाज ऐकू आला. त्याने झाडांच्या फांबातून डोंगराच्या अवळ निरखून पाहिले तेव्हा सैनिकांना बरदार आपल्या धोड्याला

पिटाळत शोपडीच्या दिशेने घेऊन येत असलेला त्याला दिसला तेव्हा चंद्रवर्मा म्हातार्याकडे वळून पहात म्हणाला—'मी त्या राज सैनिकांना घेऊन छत्रपुरला जाऊन राजाचे दर्शन करेन. तोंपर्यंत तुम्हाला ह्या शोपडीत रहाण्यास हरकत नाही मी लवकरच सगरात तुम्हाला बोलावून येईन त्यावेळी तुम्ही सहरात आपले उर्वरित आयुष्य सुखाने घालवू शकाल.' असे म्हणत तो सरदार येत होता तिकडे वळून चालू लागला.

चंद्रवर्माला आपल्याच रोखाने येत असलेला पाहून सरदार थांबला व ही जवळ येताच म्हणाला "महाशय, आपण वरून येऊ झाला आला नाहीत म्हणून मी पहायला परत आलो ह्या धोडा आपल्या करताच आपल्या आहे. मी राजाकडे संदेश पाठविला आहे की, आपण त्यांना भेटाययास येत काहात "

'मी काही अपूर्व शक्तिचे शवाहाहन करण्याच्या हेतूने जंगलात गेलो होतो. तुमच्या राजावद्दल माझ्या शक्तिने कोणतेच उत्तर दिले नाही. कस आपला राजा स्वभावाने दुष्ट आहे का? ' चंद्रवर्मांनी विचारले

"महाशय, कोणता राजा दुष्ट किंवा चांगला हे त्याच्या सेवकांना कोणत्या

जांदोषा

गोष्टीवरून समजणार? ' हि थोष्टे प्रजे-तिसर सोकांना अथर शेजारच्या राजाचाच ठाऊक जतणार आमचे काम कसत सेवा करून वर महिना पैसा मिळवणे हेच आहे जो राजा वरमहा बाम्हाला पैसा वेतो तो चांगलाच असला जो राजा बस नाही तो दुष्ट असला." सैनिकांना बरदार म्हणाला

ह्या गोष्टी ऐकल्यावर चंद्रवर्मांना समजले की राजा शिर्षासिहच्या बरोबर सावधानीनेच वागायला पाहिजे जर का कांसाच्या किल्ल्याजवळ जाडयाचे अवळे तर सैनिकांच्या छोट्या तुकडीची आपल्याका आवश्यकता आहे. तसे सैनिक आपल्याका

२५

विजयसिंह राज्याकडूनच प्राप्त करून घेता येतील, एकट्यानेच किल्ल्यापर्यंत जाणे म्हणजे जातमहत्त्वासारखे होईल. कारण बाटेस काय काय कठिण संकटे येतील न बागीं ह्यामुळेच कोणी तेथेपर्यंत आपल्याचे बाबत करीत नाही परंतु आता विजयसिंह राजांना सारे कारण व सांगणे म्हणजे स्वतः. थोका पत्करण्यासारखे होईल आपण राजांच्या सैनिकांना अहान नात्रिक असल्याचे सोड सांगितल व त्याचा विस्वास संपादन केला त्याप्रमाणे राजांना पण विस्वास संपादन करून ध्यावयास पाहिजे.

“काय हो! आता आपण राजधानीत जायला निघावे? असे म्हणत सरदारांनी त्यांच्या मोठ्याका सत्ता हातात घेऊन सैन्याचा व ते पाहून चंद्रवर्मा बुद्ध मोठ्या-वर जाऊन बसला

बोड्या दूरवर जंगले व डोंगरांच्या वार करून दोन ताळाने राजसैनिक व चंद्रवर्मा सध्याच्या पोहोचले नवरत्नराज्य राज-

धानीवर तोरणेमंडळा बांधून सुरक्षित केलेले होते. शेजरी बाजूला नगरवासी खेळीने उभे होते जेव्हा राजसैनिकांच्या सौम्य चंद्रवर्मा जात आला तेव्हा सर्वांनी टाळ्या बाजवून स्वागत केले व आपला आनंद प्रकट केला. व जोरजोरात घोषणा केल्या “महामंत्रिकाचा वध असो”

तो आवाज ऐकून चंद्रवर्मा वाचकाला काय आपण नात्रिक बाहोत का? त्याला ते मोठे विचित्र वाटू लागले. तेवढ्यात त्याका सरदाराचे जोराने कमांड आले त्याने आपल्याला काय नात्रिक म्हटले हे त्याने वळहात पाहून म्हात्त्याने सांगितले जे कांताच्या किल्ल्याचे रहस्य सांगितले. ते सरदाराका अद्भुत व विचित्र वाटले. त्यामुळे त्याने राज्याकडे आपण एक महामंत्रिक असल्याचे कळवले दिले. त्यामुळे आपल्या सत्कारा करिता व आपल्या अविन वनवर्माच्या भाषेने राजाने हि सर्व आपल्या आपमनाची तयारी केली असली (अनंत)

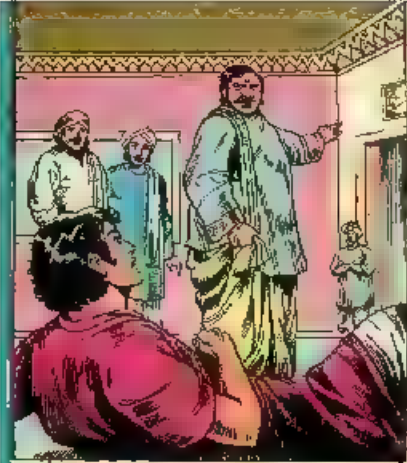

स्वप्नांचा परिणाम

विक्रमावित्थान आपला हट्ट सोडला नाही

तो पुन्हा शाळाजवळ गेला जेव्हा खांद्यावर काढून घेतले आणि नेहमी प्रमाणे मोन होऊन स्वप्नांच्या दिशेने चालू लागला तेव्हा जेव्हा बसलेला वेताळ त्याला म्हणाला-“राजा ! ह्या मध्य-रात्रीच्या वेळी हे अतोनात खम तू करीत आहेस म्या पाठीमागं काय कारण समजत नाही परंतु मुझ्या सारख्या शूर व भाऊसी माणसाला कोणत्याही कार्याची पूर्ती करा बापाची म्हणजे विवेकशिरता व जाणीव तरी ह्याच्या अन्नाची नाचले जाणारे काय म्हणजे स्वप्नच रात्रीले जाते ह्याचे उदाहरण म्हणून मी तुला विद्याल नावाच्या साण-साची गोष्ट सांगतो लक्ष देऊन ऐक’ असे सांगून वेताळ गोष्ट सांगू लागला

पाचीन काळी पाटलीपुत्र गावांत जयनव नावाचा एक श्रीमंत व्यापारी रहान होता

त्याच्या थरात विश्वास नावाचा एक तत्त्व मुलगा होता तो त्याचा लंडचा नातेवाईक होता. तो अनाथ असल्यामुळे जयनंदने त्याला सांभाळले होते.

तसा विश्वास बुद्धीमान व दुष्टार व सुंदरही होता परंतु नाईलाजाने त्याला अयनवकडे कोकणसारखे रहावे लागत होते त्यामुळे तो मनांतल्या मनांत स्वतःच्या बुर्गीच्याला शोध देत होता तो नेहमी विचार करे की जयनंदसारखे आपण केव्हा श्रीमंत होऊ त्यामुळे तो मनात नेहमी श्रीमंत बनण्याची विचित्र स्वप्ने रंगवित असे.

एके दिवशी कुपारच्याबेटी विश्वास रिकाम्या पैली असून पैंगव होता तेव्हा

त्याने एक स्वप्न पाहिले की, जयनंदच्याहून हुपटीने आपण करोडपती बनलो आहोत आणि जयनंद आपला साधा पैसा घालून भिकारी बनला आहे. व तो आपला तोंड होऊन काम करीत आहे त्या स्वप्नातच तो ओरात ओरवला "अरे जयनंद! तू कुठे तडफडलास! इकडे ये तोंड लावकर!"

दुर्दैवाने जयनंद त्यावेळी तेथेच जवळपास होता त्याचे बोलणे ऐकून त्याला अत्यंत सनस वाळा त्याने विश्वासला बंदवून घराबाहेर हाकलून लावले.

ते दुष्ट पाहून जयनंदच्या घरातली सर्व माणसे व नोकरांकर त्याची चेष्टा करून हसू लागले तो अपमानाचा सहन नाला नाही त्यामुळे त्यानी ते गांधव सोडले व तो जंगलात निघून गेला.

तो जंगलात जाऊन खूप दूर गेला तेथे एका वाट भांडावाली त्याला एक मुनी तपस्वरी करीत असलेले दिसले त्यानी त्या मुनीला साष्टांग नमस्कार केला.

मुनीने झोळे उघडून विश्वासाला पाहिले व अस्वभाविक बऱ्याच कारण विचारत म्हटले-

"बाळा, तुला माझ्याकडून काय हवे आहे? विश्वासनं घडलेली सर्वे हुकोकत मुनीला सांगितली व म्हटले-"गुरुदेव,

मला असा वर द्या की, जयनंद माझ्या पाया पडेल

मुनीने अंतर्ज्ञानाने जाणले की, जयनंदने आपल्या कष्टाने योग्यतेने व बळाने हा मोठेपणा मिळविला आहे, तू कोणतेही कष्ट कामधंदा न करता क्वाला फुकटची श्रीमंत बनण्याची स्वप्ने पहातोस! क्षीमेत स्वप्ने पहाणं जसे सहज आहे तसेच त्या वस्तू प्राप्त होणे अशक्य. आजपासून तू कष्ट करून श्रीमंत जन्मदाचा प्रयत्न कर."

मुनीचे ते बोलणे ऐकून विश्वास विराड साळा व त्याला म्हणाला-"गुरुदेव, आपण जे काय सांगितले त्यात मला काही नमन नाही त्या गोष्टी सनानाच माहीत असतात जर आपण काही महामा जाणत असाल तर एवढाचा साक्षात्कार अनुग्रह करा की मी पाहीलेली स्वप्ने खरी होतील

मुनी स्मित करीत म्हणाला-"हि तर खगदी साधी गोष्ट आहे तू मज म्हणून मनात असे सहा वेळा म्हण की, माझे स्वप्न खरे ठरू दे म्हणजे ते स्वप्न खरे ठरेल" असे म्हणत मुनीनी त्याच्या कानात काही मंत्र सांगितला

विश्वास अत्यानंदाने जाऊ लागला तेव्हा मुनीने त्याला अडवत म्हटले-"भूला मी तुला एक गोष्ट सांगायचास विसरून गेलो त्या मंत्राचा फक्त तीनदाच उपयोग तुला करता येईल तेव्हा अर्थात सावधपणे

त्याचा उपयोग कर आणि हे लक्षात ठेव की साक्षा उपयोग योग्य लोकांच्यावर उपकार होतील असा कर.

विश्वास जव्हा पाटलीपुत्रला परत आला तेव्हा रात्र पडू लागली होती. तो गावा तल्या कोणाच्या तरी कोसरीवर मोपून मुनीने सांगितलेल्या स्वप्नांच्या मंत्राची आठवण करीत होता थोड्यावेळात त्याला झोप लागली. झोपेत त्याने एक स्वप्न पाहिले त्यात फक्त जयनंदने त्यांची झमाच मागितली नाही तर स्वतःच्या मुली बरोबर त्याचे लग्नही घाटाघाटात लावून दिले.

विश्वास बघकून जागा झाला. न आपल्याला पडलेल्या स्वप्नाचा विचार करू

लागला. परंतु अशी स्वप्ने पडणे म्हणजे त्याला काही नविले. परंतु आपल्याला मिळालेल्या मंत्राचा खरोखरी प्रभाव आहे का? हे पहाण्याकरीता त्याहून चांगली संघी केव्हा मिळणार असा विचार करून विशाखने मनसित्या मनात सहादा त्या मंत्राचा जप केला व तसाच ओपू सोपला. त्याने ओढून हाणून डोळे मिटले तितक्यात त्याला बोटचा दूरवर पाऊलाची चातूळ लागली. आहोतीने ती वाढकन उठून बसला व हे दृष्य पाहून त्याचा आनंद बगनात मार्वनासा झाला. कारण जयनंद सहपरिवार बंडबाजा घेऊन त्याला सामोरा येत होता विशाखन आपण सुद्धीवर गाहतो तो! हे पहाण्याकरीता हाताला बिमटा काढून

पाहिला. तेव्हा जयनंद त्याला म्हणाला— “बाळ, ते काही झाले ते विमरून जा! चळ पाहू आपल्या घरी तू राखात येण्यापूर्वीच कुलदेवीनं भला दुष्टांत देऊन तुला पत्ता सांगितला व त्याच बरोबर आज्ञा केली की तुला पानाने आघरात नेऊन स्वतःचा जावई कर!”

प्रथम घरी न जाण्याकरीता विशाखने खोटे खोटे आडवेडे घेतले परंतु जयनंदने अंतरीचा पाप पल्लू विनवणी केल्यावर तो जखवास निघाला व एका आठवड्याने जयनंदनं आपल्या मुलीबरोबर विशाखचे लग्न घाटामाटाने काढून दिले.

काही दिवस आपल्या सासऱ्याच्या घरी विशाखने आनंदाने घालवले परंतु हळूहळू

त्याच्या समोर काही कठीण समस्या उत्पन्न होऊ लागल्या कारण जयनंदच्या मेहुण्याला जयदी सहन होत नव्हते की हाच विशाख काही दिवसापूर्वी आपल्याकडे एक नोकर म्हणून होता त्याचा एवढा आदर करणे कसे शक्य आहे तसेच इतर नोकरसाकरांचे पण झाले अचानक विशाखला जे ऐश्वर्य मिळाले ते पाहून त्यांच्या मनांत द्वेषभावना उत्पन्न होवू लागली.

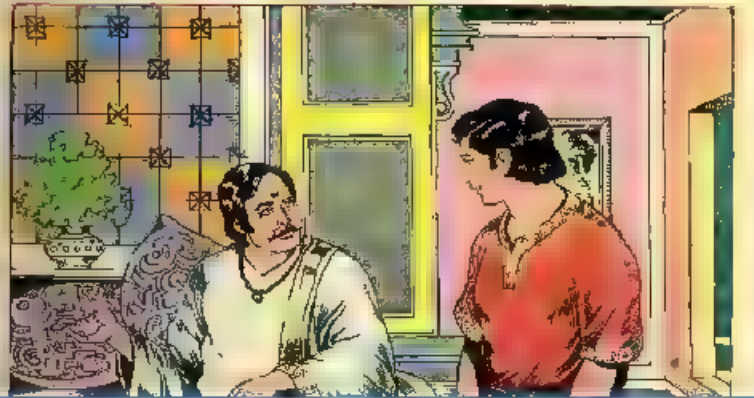
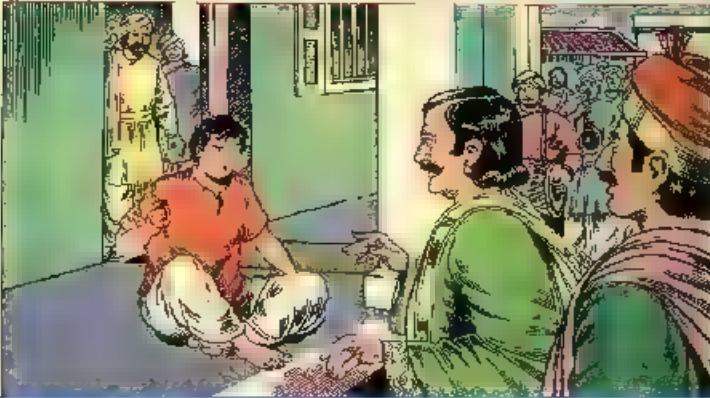
जयनंदनी श्री वस्तुमिथती पाहिली व एक दिवस विशाखला म्हणले— “लोकांना वाटते की तू माझा जावई आहेस परंतु त्यादीपेला जास्त आनंद मला वाटतो की मी तुला सासरा आहे मी तुला काही पैसा देतो त्या पैशाने तू स्वतः काही व्यापार

कर लक्षाधिक त्वां जयनंदचे झोलणे विशाखन मान्य केले जयनंदने व्यापारा करीता लागला त्या रत्ने गोष्टी विशाखला देऊ केल्या

एक दिवस विशाख आपल्या बायकोला माहितीला म्हणाला— “अय, ऐकलेस की माझ्या सासऱ्याला मनांतून मी सुप बोट काढण्यातून व्हावे असे वाटते मला माहीत आहे की, त्याची इच्छापूर्ती कधी काय करायची ते.”

माहितीम हसत म्हणले— “आपण जर असे ऐश्वर्यवान बनलात तर मला त्याहून जास्त काय व्हावे?”

त्याच रात्री विशाखने एक स्वप्न पाहिले— त्यांचा व्यापार गावात चोंबला गावातला मंला आहे

विशाखने अध्यानदाने आपल्याला पडलेल्या स्वप्नाचा समाचार लावडलाच वाय कोला सांगितला तो एकुन तो निद्रावाय येत नव्हताला म्हणाली "तुसती स्वप्न पाहून काय मिळणार माझ्या बुडिलांनी अ कष्ट श्रम करून व्यापार वाढवून जो पैसा कमावला आहे, तो गोष्ट साम्या पाटलीपुत्रातील जवळेला ठाऊक आहे

त्यावर विशाखने आपल्याबायकोला मुनीं कष्टून मिळालेल्या सत्तांची गोष्ट सांगितली तीस्य वाटले की, स्वप्नाची काहीतरी वनववनवी असली त्यावर विशाखने घनात लहानदा सत्तांचा जप केला अ आपले स्वप्न सफळ व्हावे अशी मनोकायना केली.

मीज सट्ट्याच्या अवधीत त्याचा व्यापार खूप जोगत फळला अ त्याची पाटलीपुत्र गावातील श्रीमन्नात एक अशी गणना होवू लागली मासिलेला ह्या सर्व प्रकार विविध वाटू लागला

विशाख थोड्या अवधीतच कोट्याधीश तय झाला परंतु ते स्वप्ना दृष्टीने एक सकट वनव वनवानील लोक उगाच अकडा उठवू लागला की विशाख घनावटी वस्तु विकून पैसा मिळवतो व कोटा नाटा हिशेब करून राजाला वायपूर्वक कर देव नाही.

ह्या अफवा सगळू राजाच्या कानावर गेल्या त्याने विशाखवर असा आधीप लावला की तो अधोग्य मार्गात वत संपत्ती मिळवून सुद्धा राज्याचा कर भरत नाही तो त्याचा कपराध विडू करून त्यांनी त्याला दखी निरुती की त्यांनी आत्तापर्यंत मिळवलेल्या घनावटी व्यापाराकड कर चुकवावा जर असे काही घडले नही तर त्याला कुठ्ठगवासाची शिक्षा करण्यात येईल

विशाख आता वशा कठीण पेचात अडकला अहतासांच त्याच्या सासण्याचा जयवंदचा मृत्यु झाला त्याला आता खरा-खराखरा मार्ग बालविपारा कोणी उरला नाही आता राजाने दिलेली तारीख जवळ आली. विशाख सनातून तडफडू लागला त्याच रात्री त्याने एक स्वप्न पाहिले.

तो त्या देशाचा राजा वतला आहे व त्यांनी त्याच्या विषयी खोटेचा अफवा उठविणाऱ्यांना कठोर दंड दिला आहे

स्वप्नाची गोष्ट त्याने आपल्या बायको जवळ बोलून दाखविली ती अध्यानदान म्हणाली— हे तर भाग्यच म्हटल पाहिजे की, असल्या कठीण प्रसंगी आपल्याला असे सुंदर स्वप्न पडले जर का आपण खरेच ह्या देगाचे राजा बनलात तर ह्या कठीण गोष्टी आपोआप कुठली हे स्वप्न खरे ठरण्यकरीत तान्नदनेच मंत्रपाट कर

परंतु विशाख तर विचार करण्यात मग्न होता तो म्हणाला— मला आताच्या आता असेच जाऊन मुनीच दर्शन केल पाहिजे अस म्हणून त्याज्या तो घरा बाहेर पडला

जंगलान जाऊन विशाखने मुनींचे दर्शन घेतले व घडलेला सारा समाचार एकवला व म्हटल "शुद्धच आणून सत्ता जो कर दिलात तो कृपा करून मग्न ध्याना किवा तो मग निरुपयोगी करावा

मुनीत मदहास्य करीत म्हटले—"मला वाटले नव्हते की तुला इतक्या लवकर ज्ञान येईल असे तू म्हणालास तसा तो मंत्र मी निरुपयोगी केला आता तू जाऊ शकतोस! असे म्हणत विशाखला अशीर्वाच देऊन पाठवून दिले

विशाखने घरी येऊन आपली सर्व जमिन जायदाद विकून टाकली व त्या देशाने राजाचा सर्वकार चुकता केला त्यानंतर तो आपल्या बायकोस पळून एका छोट्याशा गावात आला व संध छोटासा घरा मुरू करून त्यात जो काही फायदा होत होता त्यावर संतुष्ट राहून आपले आयुष्य आनंदान घालवू लागला

पंधवार गोष्ट सांगून वेताळ म्हणाला - 'राजा ! तुला वाटत नाही का विशाखने ह्या सर्व मुखपणांच केला कारण त्यात जे कां तो मंत्र जवळा अस्ता तर तो राजा नसता का वतला ? अशी सुंदर संधी त्यात कां गमावली ? खरे तर त्यान राजा बनून

स्वतःला दोष देणाऱ्यांना बांगली शिक्षा देऊन त्या संकटातून बाचून आर्नदाने आपले आयुष्य घाडनायचे होते त्याने असे कां केले नाही या कंकाचे समाधान कारक उत्तर माहीत असूनही मू दिल माहीत कर परिणाम माहीतच आहे तुझ्या डोक्याची बाभर बाकले होऊन तुझ्याच पायांवर लोटू लागलीच

ह्यावर विक्रमादित्य म्हणाला-“विशाल लोभो होसा परंतु मूर्ख नव्हता जे कोणी स्वप्ने पहातात ते त्याची स्वप्ने खरी ठरतात हेव्हांच मनुष्याला त्यापासून उद्भवणारे कठीण संकटांना सामोरे जावे लागते आपल्याला असे अनुमान काढावे लागेल की, त्या स्वप्नाच्या यथार्थाची जाणीव करून देण्याकरीताच मुनींनी त्याला तसा खर दिला त्यामुळेच तर विशालला काही योग्यता नसताना सुद्धा तो लज्जाविशाला मुलीबरोबर लग्न करू शकला व त्याच्याकड असलेल्या लोकांना त्यामुळे आनंदाबद्दल इथी वाटू

लागली तसाच प्रकारे जगातील अनुभव नसताना सुद्धा कोटशतिकां बनला व इतर लोकांच्या अफवांना कारण बनून राजाच्या शिकोला घाबरला ह्या अनुभवांचे त्याला फटका की मुनींकडून प्राप्त झालेल्या वरींनी फक्त स्वप्नाच खरेपण झाले होते परंतु त्या स्वप्नाचा दुष्परिणाम सोडविण्यास मात्र त्याचा काही उपयोग होत नाही ह्या अनुभवाचा त्यांनी विचार केला की, राज्य कारभारा विषयी काही माहीती नसलेले आपण जर का राजा बनलो तर एकवेळ आपण आपल्या वास्तवीक धक्या उठवणाऱ्यांना बंड बेळ पण त्यानंतर मनसेच्या समस्या सोडविण्याकरीता किवा त्याचे रक्षण करण्याकरीता आपण नक्कीच अवघास्वी होवू ह्या चर्चे गोष्टींचा विचार करून विशालाने मुनींच्यापाठी परत जाऊन ते घर परत घेण्याविषयी विनविले

अशा तऱ्हेने राजाचे मौन संप होताना वेताळ प्रेतासह नाहीसा झाला आणि साडाला जाऊन लोंबकळू लागला. (कल्पित)

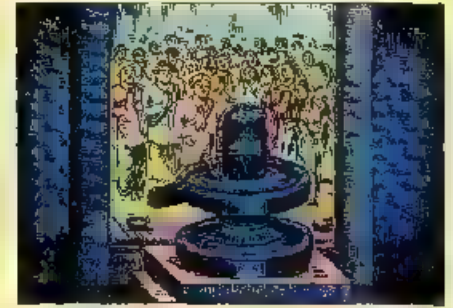

आपली वेवळे

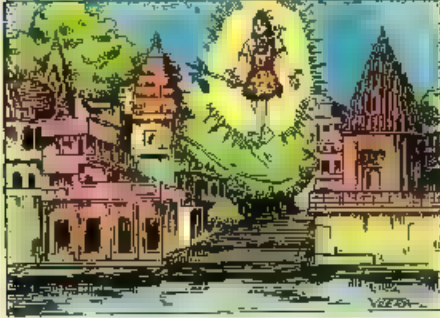
काशी

जगातील प्राचीन शहरांपैकी एक म्हणून काशीला अर्थ प्रसादित न्याय विद्या जगत संकेत काशी पुन मिळवारे टिकाण, मनेच्या कुनेचा वकला न अलि ह्यामळे बसलेला ह्या भाग त्यामुळे ह्या काशीला वाराणसी म्हणूनही संबोधले जाते

शक्ति काळापासून ह्या शहरात शंकराचे देऊळ आहे त्यामुळे ह्या शहराचा शक्ति म्हणून मानले जाते ह्या विचाराबारे निर्माण सर्वात प्रथम कोणी केले हे आजतागायत ज्ञातच राहिले आहे

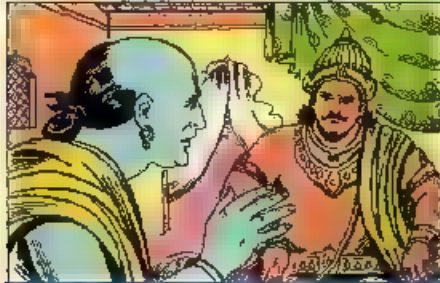

आर पूर्वीच्या काळी राजा विविधासने राज्य केले त्यांनी जमलेले कल्याण मनापासून करून आयाले राज्यकार- भार केला व ते करताना तो खंकराची याता करवास पूर्ण नियमन शला राजतमतीच धीमोडयाची सुद्धा राजाचा सुचविले नाही

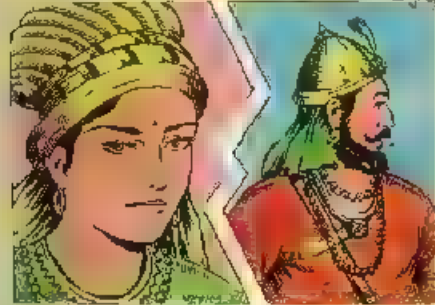
राजाच्या ह्या उपेक्षेने शंकराला अत्यंत काब्र पोवाडा करी घुडा त्यांनी कोजत्याही प्रकारे राजाचे नुकसान केले नाही. परंतु त्यांचे शहर सोडून निघून गेला हि मोठे कृत शंकराचे प्रसन्न होऊन तो इतर अन्य लोकाला माहित वळवतो राजा जवतेच्या कल्याणाच्या मोठी करपातच मन राहिला.

कैक बर्जे जोटली एकदा शंकराच्या भवत आले कि आपल्या अनुपस्थितीत नवरात्री स्थिती कशी आहे ते पहावे. काही नगराची स्थिती पहाण्याकरीता त्यांनी आपल्या काही प्रमुख शेतकरी करारी नगरात पाठविले ते इतरत्र तेथील शासक पकडून बन्धन होऊन परत न जाता देवेच राहिले.

एकदा विष्णूनी बाह्याणांचा वेव धारण करून विनोबाद्वयी भेट देत सत्कथाकृत म्हटले-“राजा बापुच जण इतय भरितबाद वनजा तर काही उपयोग नाही. त्याच्या मध्ये अध्यात्मिक विद्वान व सत्सिद्धी प्रावश्यकता असते साकारता नू शंकराचे स्थान कर.

राजाचे आपल्या अध्यात्मिक कर्तव्याचे पालन करण्याचा निश्चय केला. एक शंकराचे नविले सुंदर देऊल बोधवले व त्यात विजयिमाची प्रतिष्ठापना करीत ते पकडून शंकराच्या हाते व सांगी नगरात परत आले.

कालमानाप्रमाणे जेने शंकराचे देऊल नाहीत शासक सत्ताचे जे काहीमधे शंकराचे देऊल आहे त्याचे निर्माण त्यावेळी इतरही राणी सहिष्णुताई हिने केले त्या देवळाच्या बांधुकरणा मजाराचा राजा राजनीत ह्याने मोन्याचा युवाभा करविला.

विश्वनाथ किंवा विश्वेश्वर नावाने सत्तामते जाणारे हे विनाचे मंदिर पहाण्याकरीता वररोज केव माणसे कित्येक नांशमांशध्या मंगलून तिथे येतात. शंकराची पुजा किंवा शंकराना काही नवही दुपय दिवस पाहुन कोनी जाते.

कारागृहाच्या जखळीत क्रांतीच्या गंगा नवीन स्वरूप करणे म्हणजे असा लोक अस्तित्वात बिघडून मानवात काही वात-
कक काळीपाळे पुरुषांना म्हणजे
अस्तित्वात पुण्य प्राप्त झाले असे समजतात.
जेव्हा मानवाचे किराळे काही वेळे
करणे म्हणजे अस्तित्वात पुण्यकार्य मानले
जाते काहीपण कृत मानवाचे अस्तित्वात
विघटन यंत्रणे काढतात

काही गंग हे जमीनवत पौराणिक
कथांमधे आहेत. हरिश्चंद्र यावेळी
समयाच्या राज्यात करत होता
तेव्हा त्याच्या पत्नीने आपल्या मुल
मुलाचे जवळ आणीतकर कर्तव्यासाठी
वेळेचे वाचने होते असा म्हणतात

मोकळ्यापणाने अनेक भक्तिगणांनी
काही वेळे घेऊन शिवाचे दर्शन घेतले
आहे त्यात मोठे कुटुंबावरून,
रावानुज, कवीरा, भुलानुज, मुलवी-
दार, ब्रह्मचारी इत्यादी अनेक मोठ्या
पुरुषांनी घेऊन आहे दर्शन घेतले आहे
हजारो वर्षांचा इतिहास समोर दिस-
णारे हे काही गंग वान मुठा
तिवळेच निरनिराळ्या रूपाने शोधायला
आहे.

पुत्र-वात्सल्य

पोतनन वचरत राजा सोमचंद्र राज्य करीत
होता. त्याचा प्रसन्नचंद्र नावाचा एक
मुलगा होता. एकदा घाटीची आपल्या पत्नीचे
कस विचारत होती. तेव्हा तिने आपल्या
पत्नीच्या केशांतील एक पांढरा कस पाहून
त्याची यक्षा केली

"मी कासा राजत्वावर करतो. त्या
आधी मला राज्यकारभारापासून मुक्ति
मिळाली पाहिजे. मी जंगलात जाऊन
महामुनी सारखी संपत्तीची करून माझ
आयुष्य चालवतो" राजा तिला म्हणाला

घाटिणी आपल्या नवऱ्यापासून दूर राहू
अकर नव्हती त्यामुळे ती म्हणाली-"जर
मी आपण जंगलात जाण्याचा निश्चय
केलाच अवकाश तर मी मुठा आपल्या
नरोवर येते"

राजांनी आपला मुलगा प्रसन्नचंद्रचा
राज्यनिधेक केला व ती आपल्या जायको

सह जंगलात निघून गेला व तेथे तपश्चर्या
करण्यास आरंभ केला. घाटिणी त्यावेळी
नरोवर होती काही काळात तिने एक
मुलगा जन्म दिला व त्याचे वस्त्रलक्षणी
असे नामकरण केले

काही दिवसांनी घाटिणीचा स्वर्गवास
हाला. तेव्हा सोमचंद्राची खा मुलगा
म्हणजे दुसरा पाचव्या त्याने पालन
पोषण केले. मुलगा जेव्हा समज आली
तोपर्यंत तो श्रमो मनीष्यात सांगित्यात
होता

प्रसन्नचंद्राच्या जवळीक येताना, आपण
वर्तिल जंगलात म्हणून मनीष्या सांगित्यात
आपल्या जवळीक आवाका घेऊन आपण
उत्तरित आयुष्य चालवित आहे. तेव्हा
त्याने निषेध केला की, कोणासाठी तेव्हा
आपण आपल्या घाटिणी मावाला राज
महालात आणले पाहिजे

ह्याकामाकरीता प्रसन्नचिंतने नर्तकींना बोलावणे फाटविले व त्यांना आश्रमवासिनी मुलांचे वेष धारण करावयास सांगितले व हातात फाळे व पक्क्या घेऊन वल्कलचीरला आकृष्ट करून कशाही प्रकारे त्याला बरोबर घेऊन येण्याकरीता त्यांना जंगलात पाठविले.

त्या नर्तकी वल्कलचीरला जंगलात एकठाईत घेऊन आल्या व त्यांनी त्याला फाळे-मेवाभिठाई आणून घेतले वल्कलचीरला त्याच्या वेषाकडे वारंवार को, त्या सुद्धा आश्रमाच्या तपस्वीनी असल्या.

नर्तकींनी त्याला समजावत म्हटले—
“आमच्या अश्रम पोतनम नावाच्या ठिकाणी

आहे. आमच्या आश्रमात थोडे स्वास्थ मिळते आमच्या बरोबर आलात तर अशाच प्रकारचा आहार आपला मिळेल त्यावर वल्कलचीरला पोतनम आश्रम वहाण्याची प्रसन्न झाला स्वस्थ झाली तिच्यात सोमचंद्रला त्या ठिकाणी येत असलेले पाहून त्या सनैनी जटप्यात जंगलात निघून गेल्या.

वल्कलचीरि त्यांना बोधव्याकरीता थोडा दूर त्याच्या समोर आला, तेव्हा त्याला तेव्हा एक वैद्यकीय आतावा दिसली त्याने गाडीवाल्याला विचारले “हे मुनिवर, पोतनम आश्रमाला जावयास रस्ता कुठून आहे? गाडीत बसलेली गाडी-वाग्याची वायको हट्टच हसू लागली.

“पोतनमला जायचे असले तर ह्या गाडीत बस, मी सुद्धा तिकडेच जावयास निघालो आहे.” गाडीवान म्हणाला वल्कल-चीरि गाडीत जाऊन बसला तेव्हा पासून तो एकच विचारात मग्न राहला तेथे कोणत्या श्रुतीचा आश्रम आहे? तेथील आश्रमाचे कोणते मुनी रहातात? त्या आश्रमाचे नाव काय आहे? त्याचा भोळपणा पाहून त्यांना हसू येऊ लागले.

रस्त्यात एका दरोडखोराने त्यांची गाडी थांबविली परंतु तो गाडीवान अत्यंत धुर होता त्याने काडी घेऊन त्या खोराच्या

डोक्यावर ठाणकून मारली चोर खाली पडला गाडीवानाने त्या खोराजवळची सर्व संपत्ती घेतली व तो सगळी गाडीत बसून गाडी हांकू लागला. व पोतनम गाडीसो यऊन पोहोचला.

तेव्हा गाडीवानाने वल्कलचीरला विचारले—“बाळ हाच तो पोतनाश्रम आहे ह्या गावात तुला काही हवे असले तर पैसांची जरूर भासिले तेव्हा हे पैसे ठेऊन ये.” असे म्हणत त्याने त्या वल्कलच्या हातात थोडे पैसे दिले व परत गाडीवर स्वार होऊन गाडी हांकीत घेऊन गेला.

वल्कलचीरि ते सहर पाहून आश्चर्य-चकित झाला. त्याने स्वप्नात सुद्धा अशा विचार केला नव्हता की असे सुद्धा आश्रम अस्तित्वात हो रस्त्यातून सर्वच फिरका व जो कोणी समोर दिसेल त्याला म्हणू लागला—“महाभुनी, नमस्कार ! शेवटी एका जपच्या अंगणात येऊन पोहोचला, ते खर एका राजनर्तकीचे होते.

वल्कलचीरिने त्या नर्तकीला पाहून म्हटले—“हे बॅरी, मला स्वागत एक शोपरी देवचा.” असे म्हणत त्याने गाडीवानाकडून मिळालेले पैसे काढून तिच्या हातात दिले.

“ठिक आहे, बाळ ! असे म्हणत त्या राजनर्तकीने त्याला स्वागत पात्रले व कपडे

बदलावयास दिले व आपल्या मुली बरोबर त्याचे लग्न लाऊन देण्याकरीता तजारी मुर केली. वल्कलचीरिने काहीही आस न देता जे सांगितले ते केले परंतु जकी खल्याची सहनार्थ पात्रू लागली तसे त्याला आश्चर्य वाटू लागले ते बाबाचे मुर ऐकून त्याच्या मनात भीती उत्पन्न झाली.

नर्तकींनी प्रसन्नचिंत्यापाशी जाऊन सारा समाचार राजाला सांगितला. त्याच्या बरोबर आपला चाकटा भाऊ आला नव्ही पाहून त्याचे मन दुःखाने व्याकुळ झाले तो प्रथमतः दुःखी होता. तेवढ्यात राजनर्तकीच्या घरी बाजपान्या मगल गोताचे मुर ऐकून त्याला सहन झाले नव्ही.

राजाने शोध करण्याकरीता शिपायांना पाठले तेव्हा त्यांना खरी गोष्ट माझीत पडली. राजनैकीचा अर्थही होणारा राधाचा चाकटा मारून होता.

प्रसन्नचंद्राने त्याला बोलावून आणून राजमहालात ठेवले व त्याने रात्रपातीत बोळा हिस्सा त्याच्या नावे करून एका बुंदर राजकुमारी बरोबर त्याचे लग्न वाढामाटाने लावून दिले.

वल्कलवीरि आपल्या मोठ्या भावाकडं गल्यानंतर चार विनसांनी राजाच्या शिपायांनी गाडीवाणाण खोर म्हणून मजबूत राजाच्या समोर आणले. भावाच्या खोऱारी बसलेल्या वल्कलवीरित गाडीवाणाला मोठमने व खरी चवळली गोष्ट सांगून त्याची सुटका केली.

वल्कलवीरि आपल्या भावाच्या पहालात दारा वरचे सुखाने राहिल्यानंतर त्याला आपल्या बडिलांची आज्ञागोळी तैबड्या जवळीत तो म्हणतारा आठ मुलांच्या

आठवणीत रडून रडून आपल व म्ही उरळ घालवून बसला. बाकी इतर मुनींनी त्यांची देखभाल केली वल्कलवीरिच्या बाबतीतली माहिती काढून तो नामचंद्रला म्हणाल- 'आपण मुलाची अजिदान बिना करू तका वल्कलवीरि आपल्या मोठ्या भावाकडे आनंदाने आपले दिवस घालवित आहे.

आपल्या बडिलांची आज्ञागोळी घेताच वल्कलवीरि पदचालापाने तडफडू लागला व आपल्या बडिलांना पहाण्याच्या इच्छने विचारात त्याच्या बरोबर प्रसन्नचंद्र सुद्धा त्याच्याबरोबर निघाला. रस्त्याने जातात आधमाची सर्व ठिकाणे त्यांनी भावाला दाखविली. जे जे त्याला माहीत निसक्यात सोमचंदला आपली मूलबा आपल्या भेटोला येत असल्याचे समजले व त्याच्या ओळखातून अखंड अशुचारा वाडू लागल्या. म्हा अविरत अशुमुळे त्याची मेलेली दृष्टी परत आली हे विचित्र दृष्य पाहून सर्वजण आश्चर्यचकित झाले.

सुद्ध व दानव यांचे युद्ध पुरू सावे कित्येक दिवस युद्ध चालू राहत उरी शंखचूडाचे सैन्य माघार घेत नसलेले पाहून शकरासा आश्चर्य घाटले. त्याने विष्णूचे स्मरण करून त्याला बोलाविले व शंखचूडाचा पराभव व होण्याचे कारण विचारले व म्हणाला- "कित्येक दिवस युद्ध चालू आहे पण शंखचूडाचे सैन्य कमी होत नाही. याचे कारण काय ?"

तेव्हा विष्णू म्हणाला- "शंखचूड राक्षसाची पतिव्रता पत्नी आपल्या पातिव्रत्याच्या कळावर त्याचे रक्षण करीत आहे. मी तिचे पातिव्रत्य भंग करून तुम्हा मार्ग मोकळा करतो. तू त्याचा वध कर." त्यानंतर विष्णू शंखचूडाचे रूप धारण

करून तिच्या घरी गेला आणि तुलसीला म्हणाला- "मी शकराची युद्ध करीत आहे, आजपर्यंत कोणालाच जयलास दाला नाही. तुला सोवून कित्येक दिवस लोटले. म्हणून तुझ्याकडे चालो आहे." तुलसीने विष्णूला ओळखले नाही. आणि पतिव्रता म्हणून त्याच्या सहवासात कित्येक दिवस राहली. अशा तऱ्हेन तिचे पातिव्रत्य भंग झाले. तिकडे शंखचूडच्या सैन्याचा वंहार होऊ लागला व शेवटी शकराने शंखचूडाचा वध केला.

त्याच दिवशी रात्री विष्णूला आपल्या बरोबर एकाच शयनघर सोपलेला असताना तुलसीने ओळखले. शंखचूडाचा वध झाला होता आणि विष्णूचे भावाची रूप उघडे

पडले तिची फसवणूक केली होती. म्हणून तिने विष्णूला “दण्ड हो” असा श्राप दिला.

सु गंडकी नदी होऊन भी आळिप्राप्त होऊन आत्मज राहू. पुढ्या नावाने एक प्रतिवदा नारी म्हणून तुळसीच्या आळाची पूजा होत राहिली.” असा आशीर्वाद देऊन विष्णूने तुळसीला घेऊन बैकुंठ लोकी प्रस्थान केले

प्राचीन काळी सारक्याच नावाचे एक ऋषी होते. त्यांना शिलाद नावाचा मुलगा होता. शिलादला अपत्य नव्हते. म्हणून तो कैलासावर तपश्चर्या करू लागला. पार्वती परमेश्वरांनी त्याच्या तपश्चर्येवर

प्रसन्न होऊन त्याला दक्षिण दिशे व त्याच्या मनसली इच्छा मोठ्याच मोठ्या दुःखाने म्हणाले शिलाद ! तुझ्या तसिची अपत्य नाही रे पण तुला निराळ्या तऱ्हेने पुत्रप्राप्ती होईल.” तो आपल्या आधमात परत आला परंतु त्याला कित्येक दिवस पुत्रप्राप्ती आली नाही म्हणून त्याने मकारंभ करायचे ठरविले व यत्कृंदासाठी लह्या ऋषी कायला. तेव्हा त्याला एक सुंदर मुलगा दिसला. त्या मुलाला त्याने स्वतःचा मुलगा मानून त्याचे नव वस्त्रे नामकरण केले आणि त्याचे सर्व प्रकारे लाड पुरवू लागला.

एकदा मित्र व वरुण नावाचे दोघे मुनी आश्रमात आले. तबला पाहून दोघे म्हणाले-“शिलाद ! तुझा हा मुलगा अल्पायु विसरा आहे. म्हणून शिलादचे मग दुःखी व हताश झाले.

नवला मुलांच्या दुःखाचे कारण समजले त्याने केदार पर्वतावर जाऊन पार्वती परमेश्वराची आराधना सुरू केली शंकर पार्वतीने त्याच्या तपश्चर्येवर प्रसन्न होऊन त्याला नव मानून घेण्यास सांगितले-

“अश्वत्थ ! श्री वीर्यायु होऊन सर्वदा आपली सेवा सादर करतून घेवेल आणि मला निश्चयत म्हणून किशिलाप्र होईल असा नर आता” गंध म्हणाला

भावती परमेश्वरांनी त्याला तसा वर दिला. आणि त्याचे नंदीश्वर असे नामकरण केले. त्याला गणाधिपति म्हणून विलीन संसृत शंकराने नंदीश्वराचा अभिषेक आपल्या जटेतल्या गंगजलाने केला व ते गंगजल किस्त्रोत अटोदक, स्वर्णोदक, जंबू व वृषध्वज या पंच नद्यांच्या रूपे वाहू लागले. त्यानंतर काही काळ लोटल्यावर नंदीश्वराने मरुतपुत्री सुकीर्ती हिच्याशी विवाह करून घेतला. नंदीश्वर शंकराच्या आज्ञेने रुद्रगणत सामील झाला.

सृष्टीच्या प्रारंभकाळी निवृत्ती उत्पन्न झाले, ब्रह्म विष्णू व महेश तेव्हा ब्रह्मदेव विष्णू व महेशाला म्हणाला—“मीच

पञ्चसूत स्वरूप आहे तुम्ही बोधे माझी सेवा करा”

ते ऐकून शंकराने रौद्ररूप धारण केले आणि हुंकार केला त्याबरोबर एक महाकाय निर्माण झाला. त्याला तीन डोळे होते आणि त्याचे अंग गौर होते त्याच्या हातात त्रिशूल आणि आयुधे होती त्यान डमरू बाळगिल्या बरोबर ब्रह्मांड बुचबुसले. तो म्हणाला, हे परमेश्वरा! आपण माझी सृष्टी कशासाठी केली आहे?”

“तू ब्रह्मदेवाला दंड दे” अंकर म्हणाला. ते ऐकून त्या महाकाय पुरुषाने ब्रह्मदेवाच्या पांच डोक्यां पैकी मघल डोके आपल्या बोटाच्या मखान उघटून दूर फेकून दिले ब्रह्मदेवाचे ते डोके जेथे पडले तो प्रदेश ब्रह्मकपाळ झाला आणि ज्या महाकाय पुरुषाची सृष्टि केली त्याला कालभैरव नाव पडले व शंकराने त्याला आपला अंगरत्नक म्हणून नेमले.

परंतु कालभैरवाने ब्रह्महत्या केली होती म्हणून ते पाप एक भयंकर रक्त धारण करून कालभैरवाच्या पाठीस लागले. ते पाहून शंकर म्हणाला—‘हे कालभैरव! ब्रह्महत्येच्या पापातून मुक्तो मिठावी म्हणून तीर्थाटन करीत कायोज्या वा” कालभैरव तीर्थाटनास निघाला व काही

काळ लोटल्यावर काळीला पोचला तेथे त्याने गंगाम्बान केले आणि पापभुवट होऊन तेथेच क्षेत्रपाल म्हणून राहू लागला व जोक त्याची पूजा करू लागले.

प्राचीनकाळी व्याघ्रपाद नामक एक मुनी होते त्यांच्या पत्नीचे नाव विमला दोघांनी शंकराची आराधना केली तेव्हा त्यांना पुत्र प्राप्ती झाली त्या मुलाचे नांव त्यांनी उपमन्यु असे ठेवले.

विमलाच्या माहेरची मंडळी विमलाला व तिच्या मुलाला माहेरी बोलावून घेऊन गेली आणि काही काळ माहेरबात करून विमला आपल्या मुलाबरोबर व्याघ्रपादकंद परत आली.

उपमन्यु पांच वर्षांचा झाला असेल. एकदा तो आपल्या आईला म्हणाला—“आई, मला दूध पाहिजे.”

“बाळ, आपण गरीब आहो. तुझे मामा श्रीमंत आहेत म्हणून तुला दूध तूप आप मिळत होते पण आपल्या धरी दूध कोठून मिळणार?” विमला मुलाला म्हणाली.

त्यानंतर विमलाने पाण्यात तापूचे चोळ काढवून मुलाला दिले, पण मुलगा ते प्याला नाही व रडू लागला

“बाळ, मी तुला किती सांगितले की, आपण गरीब आहो, तरी दू रडवो आहेस

तर मी तरी आता काय करू?” आईने विचारले

“आई! आपले दारिद्र्य दूर व्हायला काही उपाय आहे का? उपमन्युने विचारले. तेव्हा विमला मुलाला व्याघ्रपाद मुनी-जवळ घेऊन गेली आणि सवे काही शोधवयात सांगितले.

व्याघ्रपाद मुनींनी मुलाला शिवपंचाक्षरी मंत्र दिला आणि म्हणाले— मुला! दू कैलास पर्वतावर जाऊन या मंत्राचा जप कर. तुला शर्वती परमेश्वराचे स्थान पसेल.”

त्यानंतर उपमन्यु कैलास पर्वतावर जाऊन पंचाक्षरी मंत्राचा जप करू लागला.

मंत्रकाराने एक विवृत रूप धारण केले आणि उपमन्यूला दर्शन देऊन विचारले- "मुला! तू या निर्जन स्थानी एकटा कां रहातो आहेस? हिंस्र पक्ष तुला खाणार नाहीत का? म्हणून परत जा"

मी आपला सल्ला नागितला नव्हता एक भयंकर अरव्य जाहे हे मला काळते भासं घन परावृत करणे कोणासाठी शक्य नाही. कारण पार्वती परमेश्वराचा माझ्यावर अनुग्रह जाहे." उपमन्यू म्हणाला आणि होळे विटून जप वाळू लागला

उपमन्यूची ती सक्ति पाहत पार्वती व परमेश्वरानी त्याला दर्शन देऊन वर मागायला सांगितले.

उपमन्यू म्हणाला- "मगवन्! ज्ञानण पारिवि लिंगरुमे घासी पूजा ग्रहण करायी आणि मला सर्व प्रकारे ऐश्वर्य प्रदान करावे"

सुकर पार्वतीने त्याला ते देणूही कर दिले आणि उपमन्यू चरी गेला. त्यानंतर त्याचे पुढील वायुष्य सुखी झाले.

आदि काळात देव आणि दानव यांची आपसात युद्धे होत असत. तेव्हा देवांचा पराभव होई आणि अनेक देव मरून जात. म्हणून देव तेव पर्वतावर वंकुट सोपी विष्णूच्या हस्तेला गेले. आणि हात जोडून म्हणाले- "हे देवाधिदेव! आम्हाला अमरत्व देईल जसा एखाद्या वर दे."

विष्णू विचार करून म्हणाला- "तुम्ही व राक्षस दोघे मिळून सर्व वनस्पती व इक्षु क्षीरसागरात टाका आणि मंदर पर्वताची रवी करून क्षीरसागराचे मंचन करा, म्हणजे अमृत प्राप्ती होईल ते सेवन केल्यास तुम्हाला अमरत्व लाभेल.

देवांनी विष्णूचा निरोप घेतला आणि मंदर पर्वत जेपटून आणण्याला पुच्छळ प्रयत्न करून पाहिला. परंतु मंदर पर्वत जावचा हालेचना. तेव्हा देव पुन्हा विष्णूकडे गेले आणि म्हणाले- "हे देवाधिदेव! मंदरपर्वताची रवी कशी काय होणार? तो पर्वत आपचा हाऊत विसील नाही तेव्हा विष्णूने सेवनागाला आज्ञा केली.

जसाच तसे

एका वार जेवून काही कामाकरीता बगदाद शहरात गेले व तेथे एका घमंशाळेत दतरले थोड्यावेळाने ते आपल्याला हत्मा असल्याचा वस्तू खरेदी करण्याकरीता बाजारात गेले त्या सगोचा काबदा बेकल एका चोराने त्या लोकांचे मुक्त घातलेल अनेकपडे चोरले व पळून गेला.

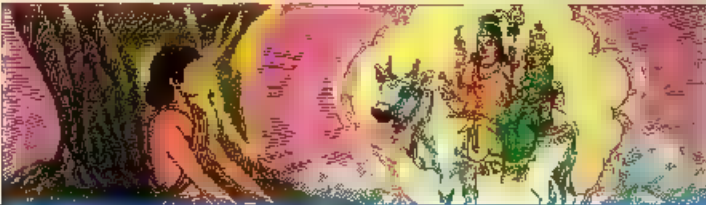
चोरानी ते कपडे बाजारात जाऊन विकण्याचा विचार केला. परंतु ते अगदी बुने झाले होते. त्यामुळे ते कोणी विकत घेतले नाहीत त्याने असा विचार केला आणि ते कपडे एका गाठीडभाड बाळून आपल्या साकोटीला लावले व तसाच नमुन राहिला त्याचा विचार होता की, कोणी ओढाभाडदा माणूस नक्कीच आपल्या जाळ्यात अडकेल

तितक्यात एक साकड उरचा नारीत वेडबाकडे पळत त्याच्या समोर आले ते

हावभाव करीत त्याच्या समोर ताचू लागले तो नाच पहाण्यात चोर दस झाला असता- मान माकडदाल्याने त्याच्या साकोटीचे गाठीड ओढले व तो पळून गेला. माकडांचा खळ दाखवून चोरी करणारा तो आपली एक चोरन होता

पहिल्या चोराला थोड्यावेळाने समजले की, आपल्या साकोटीचे कपड्याचे गाठीड कोणीतरी कोसल गेले आहे तो चोरडा आरडा करीत किचाळू लागला. ते पाहून आनुबाबूचे लोक गोळा झाले. तितक्यात तो चोर पळाला

दुसऱ्या दिवशी नगरातील एका भागात पहिल्या चोराने पाहिले तो समोर एका बंद खोक्यात काही कपड उडून तो ओरडत होता- "सरकार, कपड्याच्या चघात माझ नुकसान झाले. त्यामुळे मी माझे दुकान बंद करून हे उरलेले कपड

स्वस्तात चिकित्त आहे लवकर वा. अवकर करेदी करा "

पहिल्या चोराळा त्या कपड्यांची किंमत अविशय कमी वाटली त्याने त्या खोब्याला हात लावला. ते माहून बजाव सक्कला व त्याला म्हणाला— 'महाराज, पैसा विलात तरच तुम्हाला ह्याला हात लावता येईल. माझ दक्षिण फुटके आहे. म्हणून मी हे कपडे अगदी स्वस्तात विकत आहे. तुम्हाला इमानत नाही का ?

पहिल्या चोराळा तो म्हणतो त्यात काहीतरी गुड वाटू लागले त्याने विचार केला की, हे विकत घेऊन दुसऱ्या ठिकाणी थोडा फायदा मिळवून बिकता वतील म्हणून त्याने बघाजला पैसे देऊन तो कपड्याचा सोका घेतला व तो ठेवून ताबडतोब, निघून गेला

चोराने खोब्याला खोबळी बोरी सोडली आतले कपडे पाहून थक्क झाला ते कपडे म्हणजे पूर्वी धर्मशाळतून त्यांनी

चोरलेले कपडेच होते दाकीच्या पेट्या वज त्याने उचलून पाहिल्या तेव्हा त्याने चोरलेले सर्व कपडे देऊन आपल्याला द्या दिला

चोर त्याच्या लुपारीवर बकाबून गेला. धर्मशाळतून ते कपडे चोरतांना तो दहाका घाबरला होता की, कपडे चोरताना आपल्याला कोणी पाहिले तर नाही ना! तेच कपडे दुसऱ्याने चोरले तर त्याला खूप दुःख झाले. पण तेच कपडे परत त्याने पैसे देऊन खरेदी केले. छे, छे हे काय! त्या खेड्याची आपल्याला दिलेला आपणच असावा. त्यातून जर हे कपडे मी माझ्या खवळ ठेऊन घेतले तर न बाणो माणखी कोणकोणती संकटे येऊन पडतील

त्यानंतर त्यांनी सर्व कपडे एका गाढी-दयान बाबले व नंतर अंधार पडल्यावर तो ते घेऊन धर्मशाळेत आला त्या चौथ्यामर होपलेल्या एका खेड्याच्या खेजादी ठेवून तेथून पसार झाला.

देवावरची भक्ति

श्रीपूर गावात एक कुण्ठास्त्री नावाने पंडीत रहस्य होते. ते दरवर्षी नवरात्री उत्सवात प्रवेचन करीत असत त्यावेळी ते बाळबन्धाना देवावरच्या भक्ति व शब्देविषयी उपदेश करीत ते एक चांगले ज्ञानोपदेसक होते त्याकाळ्याने दैविकी प्रबंध समुहाने एका जयंत त्यांची प्रवचने स्वतंत्र प्रकाशने प्रकाशित होत असत.

कुण्ठास्त्रींना हरिदास नावाचा एक मुलगा होता त्याने सर्वकाळात प्राक्खिप संता-वन केले व भक्तिप्रमाणेच तत्त्वज्ञानात तो सर्वतः उत्तिर्ण झाला

असेच एका वर्षी नवरात्रीच्या उत्सवात दोन विवस कथा कितेनीत मज्जेत पार पडले परंतु तिसऱ्या दिवशी वचनिक कुण्ठास्त्री आचारी पडले. त्याकारणाने कुण्ठास्त्रीने पुढच्या दिवसांचा कार्यक्रम आपल्या मुलाचा पार पाण्याकरीता मागितला

तिसऱ्या दिवशी बैठकीच्या ठिकाणी कुण्ठास्त्रींच्या ऐवजी हरिदासाचा माहून बरेच गावकरी जमून आऊ लागले ते पाहून हरिदास तेथे उपस्थित असलेल्या सर्वांना उद्देशून म्हणाले— "भक्तगणांत माझे एक किर्तनी आहे आजारी पडल्यामुळे कुण्ठास्त्री आजच्या समेना काही उपस्थित राहू शकले नाहीत त्यामुळे जे लोक कुण्ठास्त्रींच्या प्रहारापाठी आहे आहेत ते आज शकतात पण जे देवावर भक्ति करणाऱ्यांनी आहे आहेत त्यांनी कृपया खाली बसले ते निवेदन ऐकताच सर्वजण गुरचुप घाली बसले

सौंदर्याची उद्देक्षा

सुवर्णदेवाची राजकुमारी मोहना अत्यंत लावण्यापती होती. तिला सुंदरते बरोबर तिच्या लावण्याची धमंड होती. त्याकारणाने राजागुहे तिच्या लग्नाची मोठी चिंत्तना पडली. तिला कोणत्याही देशाच्या सुंदर राजकुमाराचे विन दाखविले तरी त्याला ती स्पष्ट नकार दर्शवित असे व आपल्यापेक्षा ती सुंदर असल्याचे सांगत असे. असेच एक दिवस ती राजोद्यात फिरत असताना अचानक काही दरीदंडीर तिला उचलून भेळत पळून गेले. त्यांच्यात पार्श्वद नावाचा एकजण रहा चोरांचा नायक होता त्याने राजकुमारीला पहाडी गुहेमध्ये आणले.

त्यातील एका गुहेमध्ये चोरांचा नायक आपल्या कुटुंबासह रहात होता त्याच्या बायकोचे नाव पातकी होते व त्यांना एक मुलगी होती तिचे नाव रोता

होते. त्या सर्वांच्या सेवेला दोन नोकर व एक बरीच वपरकर बाई पग होती.

पार्श्वदने राजकुमारी मोहनाला म्हटले- "हि पातकी गुहा आहे. इथे फक्त माझे कुटुंबच रहाते. मी चोरांचा सरदार आहे. माझ सारे साथीदार इथे येण्याचे घाडक करीत राहतात.

"पण मला इथे येऊन घेण्याचा काय अर्थ? मला इथे कां आणले?" मोहनाने अत्यंत रागाने विचारले.

पार्श्वदने सात स्वरात म्हटले- "बायको पत्नी करीता मी बायको मुसखोई ह्या गुहे मध्ये कसून ठेवल्या आहेत तरी ती नाराज असते व मला त्रास देते. मी तीका कित्येकदा सांगून पाहिले मी, मला त्रास देत जाऊ नको तू सोपविले ते मी तुला आणून येईन तेव्हा तिन मला तुला पळवून आणून घाली सेवा करायलास लावण्यास

सांगितल त्याकारणामुळे मी तुला घडून आलो "

हे उत्तर ऐकून तिला अत्यंत आश्चर्य वाटले. तिने कुतुहलाने पार्श्वदच्याकडे निरखून पाहिले तेव्हा ती चांगला सहा फूट उंच होता. त्याचे शरीर तणवे होते व वर्ण गोरामान होता. त्याचा चेहरा अत्यंत सुंदर होता परंतु तिने जेव्हा त्याच्या बायकोकडे पाहिले तेव्हा ती दिसावयास अत्यंत कुरूप, मुटकी काळी बाबी होती. तिची मुलगी रोता अगदी बाईबाच अवतार होती.

पार्श्वद व मोहनाचे काही दोळणे जाळू होते तेवढ्यात एक वृद्ध सेवक तेथे टपकळा व मध्ये लोड खुरसून म्हणाला- "मगता ह्या सुवर्णसुंदरीने गुहेत पाय ठवला आहे. म्हणजे नक्कीच आपला सरदार द्विच्या बरोबर लष्क करणार.

ते ऐकताच पार्श्वदला अत्यंत संताप आला कोणाने त्याने त्या वृद्ध सेवकाच्या बोवाडीव ठेऊन दिली- "अरे गाढवा, मी एकपत्नीवत पाळले आहे. परत फिरून कधी तोंडातून असला इ काडलास तर याच राख. तुझ्या शरीराचे तुकडे करून टाकेन.

माईकाजास्तब मोहनाला त्या गुहेमध्ये राहणे भाग पडलं. सुरवातीला तिने पातकीची सेवा करण्यास नकार दिला

परंतु इतर नोकरवाकरांनी जेव्हा तिला सांगितल की, जर तिची सेवाचाकरी केली नाहीस तो काय तर शिक्षा करेल ते ऐकून जावकून तिने पातकीची सेवा करण्यास सुरवात केली.

एका वृद्ध सेवकाला विपक्का राजकुमारी मोहनाची अत्यंत किव आली तो तिची सल्लंवा करीत म्हणाला- "तु तर अप्तरे प्रमाणे सुंदर आहेस तुला तर अक्का गोष्टी करण्याचे काही कारणच नाही. त्यातून तुला जर येथून मुटका मिळवायची असली तर एकच मार्ग आहे तु बायको कपाळावण्याने आत्मला सद-दाराला आपल्याकड आकृष्ट करून घेण्याचा

इच्छे कर त्याची योग्य पत्नी' तर तुम्हम् सक्तेश. ते तुम्हा बरोबर विवाह करतील तर तुम्ही सारी संकट दूर होतील. "छी! छी! असं तोडोतून शब्दही काढू नकोस. मी तर एका देशाची राजकुमारी आहे. काय मी बोटांच्या सदादास बरोबर लग्न करू ? तुम्ही काय मूर्खसारखं बरळता आहात!" अखेर संतापाने मोहना त्यांना म्हणाली.

आमचे सरकार सर्व बोटांचे सरकार असतील परंतु संसारात कोणत्याच राजकुमार त्यांची बरोबरी करू शकणार नाही. बर सध्या लग्नाचे झोड पण माझ्या म्हणण्याप्रमाणे त्यांना स्वतःकडे आकृष्ट

करण्याचा प्रयत्न तरी कर. नाहीतर तुला इच्छून बाहेर पडणं शक्य होणार नाही." विपकने समजावत म्हटले.

आचाराने मोहनाने छान स्नान करून बांयले कपडे परिधान केले व ती उमाचन पाखंडच्या समोरून इकडे तिकडे करू लागली. पाखंड तेव्हा विचारात मग्न होता. त्याने विश्वाकडे पाहिले मुढा नाही. जेव्हा त्याचे लक्ष मोहनाने गेले तेव्हा त्याने तिला आपल्या जवळ येण्याची सूचन करित म्हटले—"तू छान दिसतेस, पण तू निळ्या रंगाचे कपडे घाल. म्हणजे तू ह्यापेक्षा जास्त सुंदर दिसालस."

"तुम्हाला कसे काय माहित? मोहनाने विस्मयाने विचारले. "अला माझ्या बायकोने सांगून पाठविले तिला जितकी सुंदरतेची बाण आहे तेवढी दुसऱ्या कोणाला नसेल!" पाखंड तिला म्हणाला.

मोहनला अत्यंत संताप आल्या तरी मुढा नाईलाजाने गप्प राहिली त्यानंतर एक दिवस तिने निळ्या रंगाचे कपडे घातले व ती श्रीकृष्णाचे भवित गीत गात इकडे तिकडे हिडू लागली.

"तू कृष्णाचे भवितगीत म्हणू नकोस शिवस्तुतीचे एकदा गार्थ म्हण. कारण माझ्या बायकोची संकरावर जास्त भक्ति आहे. पाखंड म्हणाला.

तिचा चेहरा एकदम काळवंडला तिला वाईट वाटले. त्यानंतर एकदा ती आनंदाने नाचत जसजना पाखंड तिला नाराजीनेच म्हणाला—"तू माझ्या बायकोने सांगितल्या शिवाय नाचावयाचे नाही.

एकदा मोहनाने पाखंडला विचारले—"काय हो! तुमचे सेवक सांगत होते तुम्ही बाबती घूर व परात्मजी आहात! अला तरी एकदा तुमचा बराक्रम पाहू दे."

"त्या करीता जंगलात जावयास हवे आणि तुला घेऊन जावयाचे म्हणजे माझ्या बायकांची अनुमती घ्यावयास हवी. तिची मर्जी संपादन करण्याकरीता तुला तिला प्रसन्न करावयास हवे" पाखंड तिला म्हणाला.

मोहनला आता असे बोलणे ऐकण्याची सवय झाली होती. त्यामुळे तिने पाखंडच्या म्हणण्याचा राग बसविला नाही. परंतु पातकीच्यापाशी जात तिने आपली इच्छा प्रकट केली व म्हटले—"अगर, जर तुम्हा महनासबे अशी भीती असेल की मी माझ्या जीवदानं तुम्हा पतीला प्रभावित करेन. व तर ते मरे जावे.

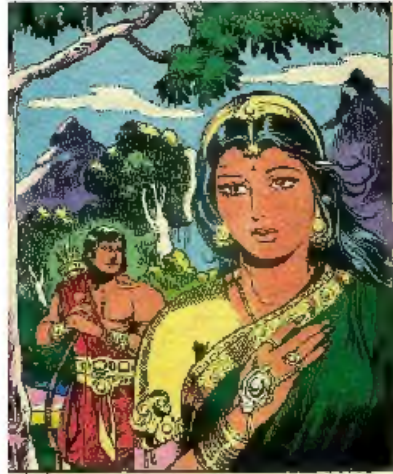
पातकी हसत तिला म्हणाली—"तु आसचे प्रेम समजू शकणार नाहीस, ठिक आहे. तू त्यांच्या समवेत जंगलात जाऊ शकतेस मोहना पाखंडच्या बराबर जंगलात

गेली. तेथे पाखंडने आपल्या सर्व विश्वा-मघले सोबत तिला हाखविले ते पाहून ती खरोखरी आपल्याचकित झाली.

एका ठिकाणी जाऊन आत अश्वतारा एका नावाने तिला दंड करण्याचा प्रयत्न केला परंतु त्याने त्वरेने त्याची पोपटी पकडून त्याला गरगर फिरवून लांब फेकून दिले. शत्रुध्याला बाण जोडून त्याने एका हारणाऱ्या चिकार केली व त्याला न मास्त आपल्या नागाचे चोही बांधून काळे तशार केले. त्यातून हरीणाला बाहेर पडणे मुश्किल झाले.

मोहना आपल्याने लोंढात बोट घालीत म्हणाली—"काय हो! तुम्हाला तर कोणत्या-

तरी नेमाचा राजकुमार न्हायवास पाहिजे होते. तुमचे सौम्य व पराक्रम अचमूत आहे!"

"तु माझी प्रशंसा केलीस." वण मी काही संतुष्ट राहो कारण काय मी माझ्या पत्नी वडून अपेक्षा केली होती. तीने अचापपर्वत माझे कधी कौतुक केले नाही ती नेहमी उलट अग्रे म्हणत माझी टिंगल करत असते. की, तुम्ही काही अर्जुनासारखे बाण सोडून पाताळमंगला जाणू शकत नाहीत." पार्लंड म्हणाला.

पार्लंडच्या मनात आपल्या बायको विषयी एवढा आदर पाहून तिला त्याचे अत्यंत कुतुहल वाटले. तिने त्याला

विचारले-"मी तुमच्या सर्व शौर्यकलांचे दर्शन केले. आता तुम्ही माझ्या विद्यांचे करा."

"तुझ्या शौर्यकलांचे प्रदर्शन मी माझ्या बायकोला नमोन्नत भेळूनच पाहिन." पार्लंड म्हणाला.

ते ऐकताच तिला अत्यंत श्रेष्ठ आला. तरी तीने आपल्या रागाला आवर घातला व ती म्हणाली-"मी अत्यंत सुंदर आहे. ह्याचाखरेपणा मलाच काय पण इतर अनेक राजकुमारांना साहित आहे. माझ्या बरोबर लग्न करावयास सुंदर राजकुमार अव्यंत उत्सुक होते. त्या सर्वांचा मी तिरस्कार करीत आले. तुमच्या बायकोच्या बाबपोत हि मोष्ट मी तुमच्या समोर सांगणे जांगले नाही. परंतु तरीही मी कळवळून तुम्हांला सांगते तुमची बायको अत्यंत कुरूप आहे. तरीही तुम्हांला बायको बदल इतकी अस्था की? व माझी अवहेलना जपेक्षा कां करोत आहात?"

पार्लंडने मोहनाकडे एकद्वार निरखून पहात तिच्याकडे स्मित करीत म्हटले-"मी बरच्या बाह्य सौंदर्यापेक्षा अंतर्गामी सौंदर्याकडे जास्त आकृष्ट होतो. त्याला अधिक महत्त्व वेतो; ह्याच कारणाबुळे माझ्या बायकोवर अस्त प्रेम आहे. गुहेत परतल्यानंतर तिने हा सर्व वृत्तांत दिवकला

सांगितला व म्हटले मला तर इवून बाहेर पडण्याचा काहीही मार्ग सांपडत नाही."

तुझ्या पुढे एकच मार्ग आहे. तू आजच्या सरवाराच्या पत्नीला प्रसन्न कर. तिच्या शिवाय तुझे संरक्षण कोणी करू शकणार नाही." विष्कने उपाय सांगत म्हटले.

ह्यानंतर दुसऱ्या विवशी दिवकने पातकीच्या वाटेतून चालत आते तेथे कैळ्यांची साळे टाकून ठेवली. नेमाचा तिचा पाय सरलावरून वसकून पातकी खाली पडणार तेवढ्यात मोहनाने तिला बरले.

पातकीला खूप आनंद झाला ती म्हणाली-"हू राजकुमारी होऊन सुखा भासी येना करत आहेस. परंतु मी इथे तुला सोळावून घेण्याचे कारण तर वेगळेच आहे मी तुला एका अटीवर सोडून जावयास तयार आहे त्यापूर्वी तू मला एक वचन दिले पाहिजेस. माझ्या पत्नीला ह्या पहातातील गुहांमधील विवनांपासून मुक्त करावयास हवे. ह्या करीता तू काहीतरी जाम्हाला प्रबल करावोस.

मोहनाने विचार केला की, राजमहालात परत आल्याकरीता हिन एक चांगली संधी आली आहे. त्याकरीता तिने लगेच पातकीचे म्हणणे मान्य केले.

पातकीने आपल्या पत्नीस बोलावित म्हटले-"राजकुमारीला सुरक्षितपणे राजा-

च्या हाती सोपवा. हि आपल्या वडिलांना सर्व समजावून सांगून तुमच्या पूर्ण अपराधाना माफ करावयास सांगेल.

पार्लंड राजासमोर जात म्हणाला-"महाराज, हि जापली मुलगी हिला आपल्या स्वागिन करीत आहे. हि सारा वृत्तांत आपल्याला सांगेल."

तितक्यात मोहनाच वडिलांना म्हणाली-"बाबा, माझ्या एका-इच्छेची पूर्तता तुम्हांला करावयास हवी. कसेही करून ह्या तरणाळा हवे सोबतून तुम्ही त्याच्या बरोबर माझा विवाह करून द्या.

ते ऐकताच पार्लंड तेथून पळून जाऊ लागला. परंतु ते पहाताच काही सैनिकांनी

त्याला पकडून बंदिस्त केले. त्यामुळे त्याला पळून जाता आले नाही.

"मुली, नरेन दिवसाने तू लग्नाला तयार झाली. आहेत हिच आवश्यक दृष्टीने अस्मानंदाची गोष्ट आहे." असे म्हणत राजाने वंतपुरात पुत्ररूपाने जन्मलेलीने पालंडचा मोहनाशी विवाह लावला.

लग्नानंतर मोहनाने पालंडला म्हटले— "तुम्ही मला क्षमा करा. तुम्हीं तर चोराचे सरदार आहात. त्यातून विवाहित पण आहात. तुम्ही माझी उपेक्षा केलीच. तरी सुद्धा मी तुमच्याशी गवरपस्तीने लग्न करून घेतले. आता तुम्ही माझे पत्नी आहात. जर का मी तुम्हांला आवडले नसेल तर तुम्ही इथून जाऊ शकता. परंतु मी मात्र तुमची वाट पहात राहिन की, तुम्ही केन्नाही केन्नांतरी नक्कीच परत माझ्यापाशी याऊ." असे म्हणून मोहना पालंडचे पाय धरून रडू लागली.

पालंडने तिला हाताला घरीत उठवित म्हटले— "अन, वाटा जर मी गेलो तर

तुला धोक्याच जाईल. तुम्हा मनावर तर अशी गोष्ट विचविण्याकरीताच व सर्वभंग करण्या करिताच तर मी असे राजाजने केले. त्या गृहेत रहाणारे सर्व लोक तुझ्या नजिला-नीच पाठविलेली माणसे आहेत. माझे नाव कोणसेन आहे. मी प्रतापदेवचा राजकुमार आहे. तुझ्या पन्नांत स्वतःच्या सोदया-विषयीच्या अहंगारामुळेच मी पुढी उघेता केली. आता तू सांग माझ्या बरोबर माझ्या राज्यात तू थांबयास तयार आहेस का नाही?"

हे ऐकून मोहनाला अचंबा वाटला. ती स्वतःला सावरतिले म्हणाली कोणीतरी आपल्याला प्रह्व देत आहे हे समजले तरच सुंदरतेची किंमत जसेत. परंतु माणसाचे सोदय म्हणजे त्याची सज्जनता व विवेक-शिक्षित्वभक्ता ह्याची सस्मितातरमळातुमच्या गृहेतील वास्तव्यानेच बाह्यत झाली मी तुमची पत्नी बनून तुमची सेवा करीत आहे मला सुधारण्याचा प्रयत्न करीन. लग्नंतर त्या दोघांनी आपले आयुष्य आनंदाने घालविले.

धाडमी सत्यपाल

कोंकण डोंगराळ बलालीक एक डोंगर भुतांचा डोंगर नावाने प्रसिद्ध होता. त्याच्या चोहोबाजूच्या गावातील गुराखी आपापल्या गुरांना त्या डोंगरावर चरायला जाऊ देत नसत. त्यातुनही एखाद दुसरी गाय डोळा चुकवून त्या डोंगरावर जर गेलीच तर तीला परत आपल्यांचा कधी प्रयत्न करीत नसत. कारण अद्याप पर्यंत अद्याप गाईंना जाणगारे जेवढे म्हणून पर्वता-वर गेले ते कधी फिस्न परत आले नाहीत.

त्या भुतांच्या डोंगरावर अनेक गाई इतर गाईसह नोठ्यातून बाहेर पडत व सर्व पहाडावर चडून चारा खात हुडक व संव्यक्तळच्या सुमारत आपोआप धरी धरत येत. कोणी गुराखी त्याच्या पाठोपाठ जात नसे. त्यांना कळत नव्हते की डोंगरावर त्यांना कोण खायला

ज्यायला वाळत होते. कोण त्यांचे दुध काढत होते. त्या पहाडावर जाण्यावर गुराख्याची कोणडी होती. रोज संव्या-काळी त्यातून अद्या तन्हेने थुर निघत असे की आत कोणीतरी कुठच पेटवली जसाकी. तरी सुद्धा त्या पहाडावर अद्याप पर्यंत कोणीही मनुष्यप्राणी पाहिला नव्हता.

लोकांमध्ये अशी वंदना होती की, त्या पहाडावर भूते रहातात. व ती संघी सापडतांच आयुवायुष्या गाईंना हांकून घेऊन जातात. व ज लोक आपल्या गाईंना पहायला त्या पहाडावर जात त्यांना ती भूते मारून खाऊन टाकतात त्यामुळे त्या पहाडा-वर जाण्याचे अद्याप पर्यंत कोणी चाडस केले नव्हते.

एकदा त्या गावात एक सत्यपाल नावाचा गुराखी आला. त्याने तेथे चडण्याच्या सव

गोष्टी ऐकल्या. भुताविषयीच्या लोकांच्या लोकीं सवें गोष्टी ऐकल्या तो खूप शूर व पाठसी होता. त्यामुळे त्याला मनोमन त्या पर्वतावर जायची इच्छा तिमिषि झाली. व असे वाटले की प्रत्यक्षच जाऊन त्या पर्वतावर काय आहे हे पाहून यावे.

इतर गुराख्यांनी त्याला व जाण्या-विषयी किती समजावले व असे सावस करू नको म्हणून सांगितले. परंतु सत्यपालने त्यांच्या बोलण्याकडे दुर्लक्ष केले. तेव्हा लोकांनी परत सनजावले म्हटले—“तू पर्वतावर जाणारच म्हणतोस तर जा परंतु तेथे असलेल्या सोपडीच्या आत मांस जाऊ नकोस ज्ञानपर्यंत जो माणूस सोपडीच्या

आत गेला. तो परत येऊ न शकतो. आणि मृत्यूने गेलासच तर तुझी पण तशीच दुर्लक्ष होईल.

परंतु सत्यपाल त्यांच्या बोलण्याने घाब-रला नाही. तो वाडसाने त्या पहाडावर चढून गेला. व त्या झोपडीपाशी जाऊ लागला. तो जोंगर इतर जोंगरासारखाच होता. कोणतेही प्रयत्न करू नये त्याला कोठेही विसले नाही. नोहोबाजूला निरख घातला होती. सत्यपाल झोपडी जवळ गेला व त्याने अंतर्गत झोकावून पाहिले. त्याला ती सोपडी जातून अशी वाटली की, कोणी मनुष्य आस रहात आहे. सत्यपालने बाहेरून हाक मारली—“जात कोण आहे?” परंतु आतून काही एक उत्तर आले नाही.

तेव्हा तो वाडसाने झोपडीच्या आत शिरला. एका बाजूला भांड्यातून सर्व जेवणाचे पदार्थ तयार होते. दुसऱ्या बाजूला भांड्यातून सर्व जेवणाचे पदार्थ तयार होते. दुसऱ्या बाजूला एक पलंग होता. त्यावर गादीबगरे घालून ठेवलेले होते.

सत्यपालला वाटले इथे जमनीच कोणी मनुष्यवाणी रहात नसावा. बहुतेक कुठे बाहेर गेला असता. आता जो असेल तो येई पर्यंत आराम तरी करावा. असे मनांत म्हणत तो गादीवर झोपला.

तिथक्यात झोपडी बाहेर काहीतरी गडगड ऐकू आली. एखाद्या राक्षसासारखा

माणूस आत आला व सरळ झोपडीच्या भांड्यापासून जवळ गेला विचारू लागला “काय पलंगावर झोपलेल्या माणसाकरीता पण स्वयंपाक केला आहे का? त्यानंतर तो सत्यपालच्या जवळ गेला व त्याला म्हणू लागला—“उठ साऊन येऊया.”

त्याच्यामागील दुसरा कोणी असता तर नवकीच घाबरून गेला असता परंतु सत्यपाल व घाबरता त्याला म्हणाला—“जो कष्ट करतो त्यानेच खाणे बरोबर असते मी काही कष्ट केलेच नाहीत ना!”

तो राक्षस गुप्तगुप्त स्वयंपाकाच्या भांड्यां-जवळ गेला व एका मिनिटाच्या आत सर्व अन्न संपवून उठला. नंतर अतिजवळची कुवट व फावडे उचलून घेऊन सत्यपालच्या जवळ गेला त्याला म्हणाला—“पलंगावरून उतर आणि ह्या वस्तू घेऊन तळघरात बस माझ्या बरोबर.”

तळघरात का? मी तेथून कोणतीच गोष्ट आणू नको. त्यामुळे मला तेथली कोणतीच गोष्ट घेऊ नको आणावयाची नाही.” सत्यपालने सरळ उत्तर देत म्हटले. राक्षसाने कुवट व फावडे घेतले व तो म्हणाला—“तू बस माझ्या बरोबर.”

“तू पुढे बस, मी तुझ्या मागोमाग येतो.” सत्यपालने उत्तर देत म्हटले. त्यानंतर त्या दोघे तळघरात पोहोचले

राक्षसाने सत्यपालला म्हटले—“हे बघ इथे खण.”

“तेथे मी कोणतीच गोष्ट घेऊ नको नाही. सत्यपाल म्हणाला. राक्षसाने तेथे खणले व मोठ्यावेळातच एक हुंडा त्या लहपातून बाहेर आला.

राक्षस त्याला म्हणाला—“हा वर उचलून घे.”

“मी काही तो आत ठेवला नाही असे असतांना मी का म्हणून तो वर उचलून घेऊ?” सत्यपाल त्याला म्हणाला.

मग राक्षसाने गुप्तगुप्त तो हुंडा उचलून वर ठेवला व त्याला म्हटले—“आता ह्या हुंड्याचे प्रांक्षण उघड.”

“मी झांकव ठेवलेच नाही अग मी कां उघडू सत्यपाल घेईने म्हणाला.

राक्षसाने त्या हडप्पाचे झांकण उघडले. त्यात पूर्ण सोन्यांची नाणी भरलेली होती. त्या राक्षसाने ती सर्व नाणी बाहेर उघडून विखी. व नंतर त्याचे तीन ढिग करीत त्याचा म्हणाला-“तू आता झातील तुझा ढिग शोधू बरोबर जर सांगितलास तर तुझे सर्व काही बरे होईल व मी सापसून मुक्त होईन. आणि चुकून तू बरोबर ढिग सांगितला नाहीस तर मी तुझी राख रांगोळी करून आजच्या सारखेच माझे दिवस घाल-विन. जोपर्यंत माझे रक्षण करण्यासाठी कोणी येत नाही तोपर्यंत. आणि मी जर ह्या सापसून मुक्त झालो तर त्या ढिगापैकी एक तुझा व एक गरिब लोकांचा व माझ्या हातून मेलेल्या लोकांच्या बापकनमुलांचा समजले!”

सत्यपालने आपल्या हातांनी सोन्यांच्या नाण्यांच्या ढिगाचे शोध बंदविले आणि म्हटले-“ह्या ढिगातील एक भाक्का आहे.”

सुसन्त्याक्षणी विज बमकून बडकडाट व्हावा तसा प्रकाश झोपडीच्या आत पसरला तो राक्षस नाहीसा झाला. त्याच्या जागी गंधर्वा सारखा दिसणारा एक माणूस उभा होता. त्याने सत्यपालला म्हटले-“तुझ्या कुपेने आज मी सापापासून मुक्त झालो आहे. मी येथून आता निघून जाणार आहे. तेव्हा आजपासून हा डोंगर येथील गाई हे सर्व सोने सगळे तुझे आहे.” असे म्हणत ती व्यक्ति एकत्रच भद्रव्य झाली.

त्या भुताटकीच्या पहाडावरून जिवल परत येत असलेल्या सत्यपालला पाहून इतर सर्व गुराक्षी आश्चर्याने तोंडात कोडे घालू लागले. त्यांनी जवळ येत सर्वांना घडलेली घटना सांगितली.

त्यानंतर त्या भुतांच्या पहाडावरच सत्यपालने आपले व्हाण्याचे ठिकाण केले. व होत्या त्या संपत्तीने आपले उर्वारित आयुष्य सुखाने आनंदाने घालवले ह्या गोष्टीनंतर गावतील लोकांनी त्या डोंगराला भुतांचा डोंगर म्हणणे सोडून दिले.

पक्षी आणि प्राणी

‘उडणाऱ्या’ खारी

वृक्षालाच्या परिस्थितीला अनुरूप असे रंग बदलणारे हे प्राणी कंक बघे आपले आयुष्य दुबाने जगू शकतात. तसे झाले नाही तर कालक्रमाने ते मरण पावतात. आपल्या बघती मोवतीच्या जायेंद्ररूप रंग बदलण्याची उपयुक्त शक्ति आपोआप त्यांना प्राप्त करते. असे हे प्राणी म्हणजे खारी. त्या उडू शकतात. युरोप व अमेरिका आणि उत्तर अमेरिका येथे बिकडे तिकडे ह्या पहावयास मिळतात. ह्या असा खारीचे एकूण छलीत प्रकार आहेत.

ह्या खारी लाडांच्या उंच टोकावर आपले निवासस्थान बनवतात. जर कां काही संकट झाले किंवा कोणत्या दुष्टाच्या फ्ताने हल्ला केला तर ह्या आपले पंजे पसरवून उडत झाली जातात. जमिनीवर पडलेले घाल अगार फळे सुद्धा त्या अशाच प्रकाराने त्याने तडा कच्चा उडत वेऊन खातात. पुढच्या व भागच्या पावना जोडणारी कातडी ह्यांना उडण्याच्या कामी उपयोगात येतात.

ह्या खारी उडण्यापूर्वी आपली मान उंचावून जेथे खाने पडले असेल त्याचा अंदाज घेऊन मग त्यावर होच घालतात. जमिनीवर उतरण्यापूर्वी आपली झुबकेदार शेवूट उंचावतात. ह्यांच्या बोटांच्या वेचक्यापून लांबले जाणारे कातडे असते. त्यामुळे इतर साधारण खारीच्या पेसां ह्या हळू कालवात. उडणे पण हळूवार असते. म्हणजे ६.५ किलोमीटर ह्या वेवाने उडतात.

ह्या विषयवर लाडांच्या फांका-वर होणुत आपला दिवस घालवतात. व रात्रीच्या फहरी आपले भक्ष जोडण्याकरीता निघतात त्यांचा रंग पण त्या फ्हात अवस्थेच्या लाडांच्या रंगासारखाच होतो.

किलिफाईल व मलेशिया बघ्ये पण ह्या पक्षाच्या खारीचे दोन प्रकार वाडडून येतात. ह्या जवळजवळ जाजोच्या लाकाराच्या असतात. ह्यांची नखे टोकरात असतात व वांत छोटे पण भक्कम असतात.

अस्ट्रेलियात व्हाणाऱ्या ह्या खारी-सारखे प्राणी आपल्या पिल्लांना कागळ जसे पिल्लांची काळजी घड-वात. लक्षी पोटाच्या पिजवीत ठेऊन त्यांची काळजी घेतात.

